

Миколаївський національний аграрний університет
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Юношев Семен Юрійович

УДК657.012.32:351.712.2.028

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА
ПОДАННЯ ТЕНДЕРНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ УЧАСНИКА ПУБЛІЧНИХ
ЗАКУПІВЕЛЬ**

Спеціальність 071 – облік і оподаткування
Галузь знань 07 – управління та адміністрування

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Науковий керівник: Чебан Юлія Юріївна, кандидат економічних наук, доцент
Завідувач кафедри: Дубініна Марина Вікторівна, доктор економічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Юношев С.Ю. Обліково-інформаційне забезпечення формування та подання тендерної пропозиції учасника публічних закупівель. — Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» у галузі знань 07 – Управління та адміністрування. — Миколаївський національний аграрний університет, Миколаїв, 2021.

У роботі розкрито особливості здійснення обліково-інформаційного забезпечення формування та подання тендерної позиції учасника публічних закупівель; проаналізовано особливості участі у публічних закупівлях досліджуваного підприємства; зазначено облікове і звітне відображення операцій з участі підприємства у публічних закупівлях; визначено особливості внутрішнього та зовнішнього контролю публічних закупівель. Запропоновано облікове відображення витрат на участь у публічних закупівлях; використання моніторингу Prozorro та комерційних закупівель для інформаційного забезпечення участі у публічних закупівлях; накреслено перші кроки учасника процедур закупівель; проаналізовано переваги публічних і комерційних закупівель для досліджуваного підприємства; сформовано комплексну систему контролю за виконанням умов договору; узагальнено практичний досвід типових помилок складання тендерної документації.

Ключові слова: публічні закупівлі, замовник, учасник, обліково-інформаційне забезпечення, облік, контроль, витрати, доходи.

Список наукових публікацій здобувача вищої освіти.

1. Пісоченко Т. С., Тішечкіна К. В., Юношев С. Ю. Розвиток публічних закупівель : від минулого до сучасного. *ModernEconomics*. 2021. № 26(2021). С. 129-134. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-19).

2. Пісоченко Т. С., Юношев С. Ю. Наукова робота на тему: «Відповідність кваліфікаційним критеріям як напрям соціальної відповідальності учасників закупівель» у Всеукраїнському конкурсі наукових

робіт здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Соціальна відповідальність ведення бізнесу – складова сталого розвитку» з нагоди 30-ї річниці Незалежності України.

3.Чебан Ю.Ю., Юношев С.Ю. Особливості участі в електронних комерційних закупівлях ТОВ СП «НІБУЛОН». *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України: матеріал XV всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 10-12 листопада 2021р. Одеса: ДУОП, 2021.*

4.Наукова стаття на конкурс студентських науково-дослідних робіт по економіці. Особливості бухгалтерського та податкового обліку витрат учасника публічних закупівель (автори: Чебан Ю.Ю., Загородній А.Г., Юношев С.Ю., Мазур І.В.). Науково-дослідницький центр "Прогрес" при Комратському державному університеті, вересень-листопад 2021р.

5.Чебан Ю.Ю., Юношев С.Ю. Електронні комерційні закупівлі: теоретичні аспекти. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 17-18 листопада 2021 р. Миколаїв: МНАУ,2021.*

6. Наукова робота на Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт на тему «Моніторинг публічних закупівель».

ANNOTATION

Yunoshev S. Accounting and information support for the formation and submission of the tender proposal of the participant of public procurement. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for the degree of "Master" in specialty 071 "Accounting and Taxation" in the field of knowledge 07 - Management and Administration. - Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, 2021.

The paper reveals the peculiarities of accounting and information support for the formation and submission of the tender position of a public procurement

participant; the peculiarities of participation in public procurement of the researched enterprise are analyzed; the accounting and reporting reflection of operations on participation of the enterprise in public procurements is specified; features of internal and external control of public procurement are determined. Accounting reflection of expenses for participation in public procurements is offered; use of Prozorro monitoring and commercial procurement to provide information on participation in public procurement; the first steps of the participant of procurement procedures are outlined; the advantages of public and commercial procurement for the researched enterprise are analyzed; formed a comprehensive system of control over the implementation of the contract, summarized the practical experience of typical errors in the preparation of tender documents.

Key words: public procurement, customer, participant, accounting and information support, accounting, control, costs, revenues.

List of scientific publications of the applicant.

1. PISOCHENKO T., TISHECHKINA K., YUNOSHEV S. (2021). Public Procurement Development: from the Past to the Present. *Modern Economics*, 26(2021), 129-134. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-19).

2. PISOCHENKO T., YUNOSHEV S. Scientific work on the topic: "Compliance with qualification criteria as a direction of social responsibility of procurement participants" in the All-Ukrainian competition of scientific works of higher education and young scientists "Social responsibility of doing business - a component of sustainable development" on the occasion of the 30th anniversary of Ukraine's independence.

3. CHEBAN, Y.Y. & YUNOSHEV, S.Y.(2021) Features of participation in electronic commercial procurement of JV "NIBULON". Accounting and analytical support of innovative transformation of the economy of Ukraine: material XV vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi internet-konferentsiyi [material of the XV All-Ukrainian scientific-practical Internet conference], Odessa: National University [in Ukrainian].

4. Scientific article for the competition of student research papers in economics. Peculiarities of accounting and tax accounting of public procurement participant's expenses (authors: Cheban Y.Y., Zagorodniy AG, Yunoshev S.Y., Mazur I.V). Progress Research Center at Comrat State University.

5. Cheban, Y.Y. & Yunoshev, S.Y. Electronic commercial procurement: theoretical aspects. Accounting-analytical and financial support of business entities: national, globalization, European integration aspects: materials of the VI International scientific-practical Internet conference, November 17-18, 2021. Mykolaiv: National Agrarian University [in Ukrainian].

6. Scientific work on the All-Ukrainian competition of student scientific working theme "Monitoring of public procurement".

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	
1.1. Законодавчо-нормативні аспекти виникнення і розвитку публічних закупівель.	11
1.2. Теоретичні аспекти виникнення і розвитку публічних закупівель.	15
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ТА ПОДАННЯ ТЕНДЕРНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ УЧАСНИКА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	
2.1. Вимоги до учасника публічних закупівель	24
2.2. Обліково-інформаційне забезпечення участі у публічних закупівлях	34
2.3. Напрями удосконалення обліково-інформаційного забезпечення участі у публічних закупівлях	42
РОЗДІЛ 3. ВНУТРІШНІЙ І ЗОВНІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	
3.1. Внутрішній контроль публічних закупівель	57
3.2. Зовнішній контроль публічних закупівель	60
3.3. Напрями удосконалення внутрішнього і зовнішнього контролю	71
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	93

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У наш час одним з найважливіших завдань держави є забезпечення сталого розвитку національної економіки та регулювання процесів, які мають вплив на економічні зрушення в країні. Одним з таких інструментів впливу на економічну політику держави є публічні закупівлі. Український ринок публічних закупівель є досить насиченим і активним, що характеризується постійно зростаючою кількістю учасників. Ефективна система публічних закупівель є одним з найважливіших інструментів державного регулювання економічного розвитку країни, функції якого не обмежуються забезпеченням ефективного й раціонального витрачання державних коштів, а також поширюються на створення умов для розвитку конкурентного середовища. Участь у публічних закупівлях є доволі кропіткою роботою, яка має безліч нюансів та аспектів, зокрема і облікових.

Вивчення та аналіз наукових праць надають підстави стверджувати, що особливості обліково-інформаційного забезпечення публічних закупівель у переважній більшості досліджень розглядаються з боку замовників публічних закупівель. Практично відсутні наукові дослідження облікові аспекти діяльності учасників, які мають також свої особливості та дискусійні питання. Враховуючи, що ринок комерційних закупівель в Україні лише розвивається, то найчастіше учасники мають справу з бюджетними коштами, що передбачає додатковий контроль їх використання з боку державних контролюючих органів. Саме тому, враховуючи вагомий внесок в дослідження питання публічних закупівель та процесів подання тендерних Бондаренко В. А., Бровдій А. М., Бублій М.П., Гальчинський Л. Ю., Гризоголазов Т.В., Давидов І.А., Довгань М. Ю., Здирко Н. Г., Зубар В.В., Куц А. Р., Псьота В.О. та інших, особливості обліково-інформаційного забезпечення участі у публічних закупівлях вимагають подальших досліджень та удосконалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри обліку і оподаткування. Автором самостійно досліджені питання щодо

обліково-інформаційного забезпечення формування та подання тендерної пропозиції учасників публічних закупівель.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз законодавчо-нормативних аспектів та дослідження особливостей обліково-інформаційного забезпечення і контролю формування та подання тендерної пропозиції учасником публічних закупівель. Для досягнення зазначеної мети поставлено і вирішено наступні задачі:

- проаналізовано теоретичні та законодавчо-нормативні аспекти виникнення і розвитку публічних закупівель;
- охарактеризовані основні вимоги до учасника публічних закупівель;
- проаналізоване обліково-інформаційне забезпечення участі у публічних закупівлях товариства з обмеженою відповідальністю «Золотий Колос» (далі за текстом – ТОВ «Золотий Колос») та накреслено напрями його удосконалення;
- досліджено особливості внутрішнього та зовнішнього контролю здійснення публічних закупівель;
- сформовано напрями удосконалення внутрішнього і зовнішнього контролю здійснення публічних закупівель.

Об'єкт дослідження – процес формування та подання тендерної пропозиції учасником публічних закупівель.

Предмет дослідження – сукупність законодавчо-нормативних та практичних аспектів обліково-інформаційного забезпечення формування та подання тендерної пропозиції учасником публічних закупівель.

Методи дослідження. У процесі дослідження та відображення результатів використано коло методів, а саме: історичний (при вивченні змін законодавства про державні закупівлі); системного підходу (при вивченні зв'язків між явищами та процесами економічної дійсності); абстрактно-логічний (при визначенні та уточненні основних понять та складових процесу державних закупівель; при етапності розгляду державних закупівель; при узагальненні та формуванні висновків); порівняльного аналізу (при вивченні особливостей подання пропозицій учасників публічних закупівель);

монографічний (при дослідженні передового досвіду окремих підприємств та країн); прогностичні (при визначенні оптимізації процесу і контролю державних закупівель). Табличний та графічний прийоми використовувалися для відповідної ілюстрації одержаних результатів.

Інформаційну базу дослідження склали фундаментальні положення та результати теоретичних розробок, що опубліковані у наукових роботах вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали наукових конференцій, інформація офіційних сайтів, зокрема Prozorro, періодичних видань та мережі Інтернет, законодавчо-нормативні документи України, статистична інформація, інформація досліджуваного підприємства тощо.

Наукова новизна одержаних результатів. До результатів наукової новизни можна віднести авторське визначення публічних закупівель, узагальнення практичного досвіду з допущення помилок під час складання тендерної документації, накреслені напрями удосконалення обліково-інформаційного забезпечення та контролю участі у публічних закупівлях.

Практичне значення одержаних результатів. Авторські пропозиції щодо удосконалення обліково-інформаційного забезпечення та контролю формування та подання тендерної пропозиції учасника публічних закупівель мають не лише теоретичний характер, але й можуть бути використаними у практичній діяльності замовниками та учасниками публічних закупівель.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Представлені у дослідженні напрями покращення та пропозиції розроблені магістрантом особисто.

Апробація результатів. Основні положення, результати, висновки та пропозиції кваліфікаційної роботи доповідалися на всеукраїнській та міжнародній науково-практичних конференціях, а також лягли в основу для написання трьох наукових робіт на студентські конкурси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, викладена на 79 сторінках

друкованого тексту, містить 29 таблиць, 7 рисунків. Список використаних джерел складається із 67 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1.1. Законодавчо-нормативні аспекти виникнення і розвитку публічних закупівель

Публічні закупівлі, які за змістом є державними закупівлями, є процесом придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі» [1]. В Україні закупівлі регулюються Законами України «Про публічні закупівлі» [1], «Про державний матеріальний резерв» [2], «Про державне оборонне замовлення» [2], наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про «Порядок визначення предмета закупівлі» [3] та іншими нормативно-правовими актами.

Публічні закупівлі забезпечують розвиток та функціонування стратегічних галузей економіки, системи національної безпеки, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, дотримання порядку тощо. З використанням публічних закупівель державний сектор має змогу задовольнити свої потреби у товарах, роботах та послугах за рахунок виділених бюджетних коштів. У результаті, інститут публічних закупівель надає можливість державі із залученням приватного сектору надати суспільству всі необхідні соціальні послуги. Беззаперечною є думка про те, що повноцінне виконання державою своїх функцій та нормальне функціонування суспільства є неможливим без наявності публічних закупівель.

Контекстом вищезазначеного є публічно-правовий характер закупівель, які використовуються державою для регулювання економіки та розв'язання важливих соціальних завдань. Зауважимо, що держава без залучення приватного сектора є об'єктивно не здатною виконати всі завдання, які поставило перед нею суспільство. З іншого боку, публічні закупівлі є механізмом перерозподілу бюджетних коштів. Так, держава залежно від

політичних пріоритетів розподіляє кошти між державними органами, а також установами, підприємствами, організаціями державної форми власності, які зобов'язані виконувати ті чи інші соціально важливі завдання. Відтак, публічні закупівлі покликані забезпечити ефективне використання бюджетних коштів та максимально якісне виконання замовниками своїх завдань. Отже, у будь-якому твердженні, публічні закупівлі – це процес ефективного використання бюджетних коштів з метою виконання соціально-економічних завдань шляхом взаємодії замовників і учасників, яка здійснюється під зовнішнім контролем державних органів.

Публічні закупівлі мають такі основні характерні риси:

1. Нормативна регламентація (замовники мають право здійснювати закупівлі виключно у формі та у спосіб, що регламентований законодавством України. Процедура організації та проведення публічних закупівель має чітко виражений адміністративний характер);

2. Цільове використання коштів (замовники мають право здійснювати закупівлі виключно на основі бюджетних завдань і на виконання тих соціально-економічних завдань, що на них покладені);

3. Конкурсний характер (замовники зобов'язані здійснювати закупівлі на конкурсній та прозорій основі без будь-яких проявів дискримінації);

4. Економічна доцільність (замовники зобов'язані обрати того з учасників закупівель, який запропонував найнижчу ціну за свої товари, роботи, послуги, але при цьому повністю відповідає заявленим кваліфікаційним критеріям);

5. Інструмент економічної політики (за допомогою публічних закупівель та товарних інтервенцій держава може формувати рівень попиту та пропозиції на національному ринку тієї чи іншої продукції).

Інституційною основою адміністративного інституту публічних закупівель є:

1. Міністерство економіки України, яке є спеціальним уповноваженим центральним органом у сфері публічних закупівель, що здійснює регулювання та координацію даної сфери суспільних відносин;

2. Державна казначейська служба України, яка здійснює перевірку річних планів закупівель державних замовників, дотримання ними вимог чинного законодавства щодо оприлюднення інформації про закупівлі, а також достовірність відомостей у договорі про закупівлю. Після проведення перевірки Державна казначейська служба України здійснює реєстрацію юридичних і фінансових зобов'язань замовника або повідомляє про виявлені порушення Міністерство економіки України та Антимонопольний комітет України;

3. Антимонопольний комітет України, який є органом оскарження у сфері публічних закупівель. Рішення даного органу також можуть бути оскаржені зацікавленими особами у судовому порядку;

4. Державна служба статистики України, яка здійснює збір інформації про результати процедур закупівель; затвердження форм статистичної звітності у сфері закупівель; інші функції, передбачені законодавством України;

5. Рахункова палата України і Державна аудиторська служба України, які здійснюють перевірки та ревізії в тій частині діяльності суб'єктів контролю, що стосується використання державних коштів.

Нами проаналізовано та узагальнено основну нормативно-правову базу з публічних закупівель (Додаток А).

Відповідно до Загальнодержавної програми № 1629-IV від 04.11.2018[4], адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це процес зміни нормативно-законодавчої бази України згідно з правовою системою ЄС. Метою адаптації законодавства України до законодавства ЄС є досягнення максимальної відповідності зазначених правових систем на основі критеріїв, які висуває ЄС до держав, що планують вступити до нього. З процесом адаптації законодавства у сфері публічних закупівель з європейським правом пов'язане не тільки створення правової бази для майбутнього вступу до ЄС, але й досягнення інших цілей, а саме відкриття ринку ЄС для вітчизняних підприємств та розвиток зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС; створення ще більш прозорої дієвої системи публічних закупівель; підвищення конкурентоспроможності економіки та сприяння залученню іноземних

інвестицій в Україну; подолання корупції. Це свідчить про те, що до 2022 року система публічних закупівель, а отже, і нормативно-правове забезпечення, поступово набувало значних перетворень.

Нами проаналізовано основні зміни до чинного закону України «Про публічні закупівлі» та узагальнено їх у Додатку Б.

Електронною системою закупівель ProZorro, яка є технічною основою здійснення публічних закупівель в Україні, є інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, оприлюднення та обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами [4].

Веб-портал Уповноваженого органу з питань закупівель є інформаційно-телекомунікаційною системою, до складу якої входять модуль електронного аукціону і база даних, та який є частиною електронної системи закупівель та забезпечує створення, зберігання та оприлюднення всієї інформації про закупівлі, проведення електронного аукціону, автоматичний обмін інформацією і документами та користування сервісами з автоматичним обміном інформацією, доступ до якого здійснюється за допомогою мережі Інтернет.

Поряд з цим вимоги до функціонування системи, процес проходження авторизації електронних майданчиків, критерії приєднання та ситуації видалення(тимчасового припинення роботи) електронних майданчиків від електронної системи закупівель, вимоги до електронних майданчиків та відповідальність операторів авторизованих електронних майданчиків визначаються Порядком функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 14.11.2019 № 166 [6].

1.2. Теоретичні аспекти виникнення і розвитку публічних закупівель

Система публічних закупівель підпадає під стратегію здійснення реформ національної економіки України. Публічні закупівлі – це частина державних витрат, що проводять органи державної влади й органи місцевого самоврядування задля задоволення потреб суспільства та забезпечення здійснення власної діяльності. Процедура здійснення державних закупівель покликана забезпечити потреби суспільства у товарах, роботах, послугах. Ці потреби мають критерії: кількість і якість, що оформлені у договорі. Наприклад, договір на поставку молока у дитячий садочок громади. Для своєчасного забезпечення дітей молоком з переможцем публічних закупівель підписують договір про своєчасну та належну поставку молока зазначеної у цьому ж договорі потрібної кількості і якості. Публічні закупівля мають характеризуватися прозорістю. Саме вона є підставою для безперервної взаємодії між усіма представниками економічної системи.

Для реалізації державою її функцій відносно публічних закупівель треба вирішити як мінімум дві задачі. Це належна інституційна організація здійснення публічних закупівель та організація належного контролю на всіх їх етапах.

Так, теоретичні аспекти та особливості етапів розвитку публічних закупівель в Україні проаналізовано нами та узагальнено у власних наукових працях [7].

Основними поняттями, що стосуються публічних закупівель є низка визначені, які формують безпосередній їх процес.

Державна закупівля – це спосіб реалізації державного замовлення, що полягає у придбанні публічною адміністрацією товарів, робіт і послуг за державні кошти на конкурентній основі (а в певних випадках – за відсутності такої), за встановленою законом процедурою з метою задоволення публічного інтересу [8].

Відкриті торги – це тендерні торги, при яких пропозиції мають право подавати всі зацікавлені особи, а для проведення процедури закупівлі має бути подано заявок не менше ніж від двох учасників [9].

Тендер – це конкурс, де змагаються кілька компаній на право постачати товар, проводити роботи або надавати послуги. Вони можуть бути у вигляді відкритих торгів, закритих торгів, запиту цінових пропозицій, двоступеневих торгів, закупівель у одного учасника. Основним способом організації закупівель є відкритий тендер, де можуть брати участь будь-які постачальники, які відгукнулися на оголошення про проведення тендеру [10].

Замовники — це підприємства, установи, організації та їхні об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі [11].

Поняття державна закупівля – це придбання замовником товарів, робіт та послуг у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі» від 23.01.2021р. № 922-VIII [1]. Статтею 1 цього Закону визначено, що публічними закупівлями є такі, що здійснюються підприємствами, установами за державні кошти. До їх складу відносять кошти державного бюджету та бюджету органів місцевого самоврядування, державного матеріального резерву, оборонного замовлення, Аграрного фонду, Національного банку України, державні цільові фонди, кошти, які надаються замовникам під гарантії Кабінету Міністрів України та ін. [1].

Розглянемо становлення публічних закупівель від початку до сучасності. Поняття «державні замовлення» являється попередником сучасного поняття «державні закупівлі», яке було застосовано вперше Державним планом СРСР при розробці проекту народногосподарського плану на 1988 рік. Головною причиною введення цієї економічної категорії було те, що із середини 80-х років Державний план СРСР не міг повністю збалансувати планові завдання з виробництва продукції з наявними матеріальними ресурсами.

У 1993 році була прийнята перша «тендерна» основа, відображена у Постанові КМУ «Про затвердження Положення про порядок організації та

проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні» від 08.06.1998р.№871[12], що надала початок проведенню міжнародних торгів і впорядкувала проведення на конкурсних засадах закупівель за бюджетні кошти товарів (робіт, послуг) виключно іноземного походження для задоволення державних потреб України. Під час дії цієї постанови (з 21.10.93р. до 28.06.97р.) Міністерством зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України було зареєстровано 66 міжнародних тендерів.

Істотні зміни у принципових підходах до формування і розміщення державних замовлень були зафіксовані в Законі України «Про поставки продукції для державних потреб» від 22.12.1995р. № 493/95-ВР[13], а також у Постанові Кабінету Міністрів України «Про Порядок формування та розміщення державних замовлень на поставку продукції для державних потреб і контролю за їх виконанням» від 29.02.1996р. №266 [14]. У цьому законі вперше було встановлено, що відбір виконавців державного замовлення має здійснюватися на конкурентних засадах.

У 1999 році Міністерством економіки за участі інших міністерств та відомств був підготовлений проект Закону України «Про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти», спрямований на врегулювання процедур закупівель шляхом створення широкого конкурентного середовища на ринку державних закупівель, забезпечення прозорості та справедливості конкурсних процедур. Цей перший «тендерний» закон був прийнятий 22.02.2000р. [15]. Цікавим фактом того періоду було законодавче закріплення можливості надання переваг вітчизняним товаровиробникам при здійсненні закупівель.

У січні 2003 року Парламент підтримав урядовий варіант змін до Закону, напрацьованих у результаті аналізу практики його застосування. Насамперед слід відзначити встановлення нижньої вартісної межі (чого раніше не було), також було виключено норму обмеження учасників торгів виключно вітчизняними виробниками та встановлено правила визначення предмета закупівлі.

У 2005 році було покладено початок ери Тендерної палати України, який

вразив несподіваними неприємними законодавчими новаціями, що створили несприятливі умови в економіці (рис. 1.1)

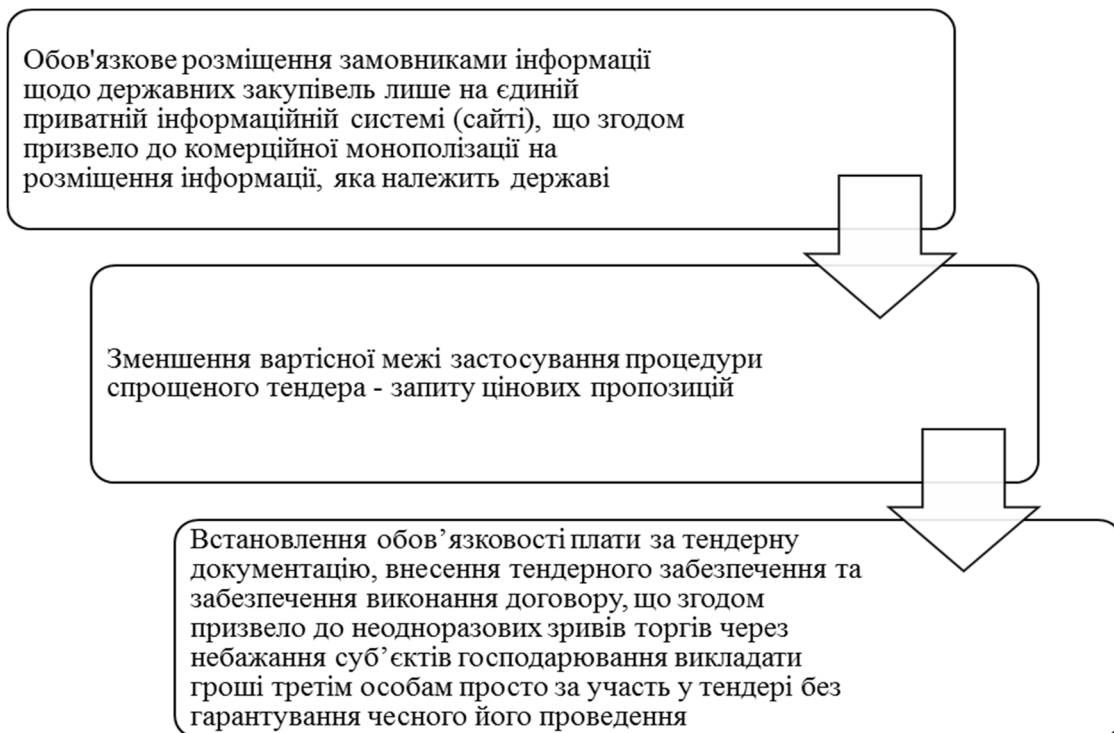

Рисунок 1.1 – **Зміни закону України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти у 2005 році»**

Джерело: сформовано автором на підставі даних [15].

З кінця березня 2008 до серпня 2010 року державні закупівлі в Україні регулювалися тимчасовим положенням, затвердженим Кабінетом Міністрів України. Разом з цим період з 2010 по 2014 роки був характерною традиційною, для сфери державних закупівель України, стабільною нестабільністю, що мав такі риси:

- доволі часті зміни в Законі про закупівлі (35 змін за неповних чотири роки (переважно депутатські законопроекти, лише декілька урядових));
- зміни вносилися «сторонніми» законами та стосувалися переважно нових винятків з Закону;
- законопроекти суттєво коригувалися між першим і другим читанням;
- надмірна кількість винятків у законі «Про здійснення державних закупівель».

На виконання Указу Президента України «Про Стратегію сталого

розвитку «Україна – 2020» від 12 січня 2015 року [16], в якому в рамках впровадження в Україні європейських стандартів життя та чотирьох векторів виходу України на провідні позиції у світі передбачалася реформа у сфері здійснення державних закупівель, було прийнято Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 року № 922-VIII [1]. Цим Законом встановлено правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади з дотриманням принципів ефективності, прозорості, створення конкурентного середовища, запобігання проявам корупції та розвитку добросовісної конкуренції.

Основною метою цього нормативного акту необхідно було сформулювати сучасну і дієву систему забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері та подальший розвиток добросовісної конкуренції. Закон України «Про публічні закупівлі» ввів нове поняття — публічні закупівлі. Саме поняття «публічні закупівлі» в порівнянні з поняттям «державні закупівлі» є значно ширшим, оскільки розширює коло установ, що через закупівельну діяльність забезпечують потреби держави або територіальної громади. Прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» дозволило запровадити із 2016 року систему електронних закупівель з використанням електронної платформи ProZorro.

Основна мета запровадження даної системи полягала у формуванні сучасної і дієвої системи публічних закупівель, спрямованої на створення конкурентного середовища та подальший розвиток добросовісної конкуренції у сфері публічних закупівель. Система ProZorro дозволила запровадити, замість паперових тендерів, закупівлі в онлайн-режимі, а процес вибору переможця став публічним та зрозумілим. Електронна система спростила доступ до торгів зі сторони учасників, знизила рівень витрат на адміністрування самої системи з боку держави та знизила рівень витрат на адміністрування процесу з боку закупівельників та учасників. Крім цього, будь які громадяни можуть брати участь у контролі здійснення публічної закупівлі, оскільки уся інформація про

публічні закупівлі доступна у системі ProZorro [17].

З 2016 року до 2021 року відбулися чисельні доповнення та редагування Закону України «Про публічні закупівлі». Нова редакція Закону України «Про публічні закупівлі» вступила в дію з 01.01.2021 року [1]. Вона регламентує введення нових способів здійснення допорогових закупівель через електронну систему. Визначимо наступні їх причини:

– до введення в дію нової редакції закону, замовники за власним бажанням могли використовувати електронну систему для здійснення допорогових закупівель, проте в законі не було чітко прописано здійснення такого механізму і деякі замовники нехтували електронною системою та не проводили закупівлі на конкурентній основі. При цьому, коли укладалися прямі договори, то зазвичай ціна на товари за такими договорами була більшою від ринкових. Укладаючи прямі договори з постачальниками, замовник позбавляє себе можливості купити товар за ринковою ціною та обмежує при цьому доступ інших постачальників до публічних закупівель. Перевагою застосування електронної системи є те, що вся інформація в системі є відкритою для потенційних учасників;

– від загальної кількості закупівель надпорогові закупівлі складають 15%, а допорогові – 85%. З цих 85% близько 2/3 – це допорогові закупівлі, які проходять без електронних систем. Ці закупівлі відбувалися не прозоро з порушенням принципів здійснювання закупівель, визначених законом, оскільки переважна більшість замовників домовляються зі своїми постачальниками.

– проведення допорогових закупівель поза електронною системою не дає можливості для здійснення контролю за витрачанням бюджетних коштів. Це призводить до неконтрольованого їх витрачання замовниками.

Отже, враховуючи негативні тенденції, в новій редакції закону, введений новий вид закупівлі – спрощена закупівля та визначений порядок її проведення в електронній системі. Зокрема, сам порядок проведення цих закупівель регулюється статтею 14 Закону України «Про публічні закупівлі»[1].

Згідно даного Закону, поняття спрощені закупівлі – це закупівлі, вартість

яких дорівнює або перевищує 50 тис. грн та є меншою, ніж 200 тис. грн для закупівель товарів звичайними замовниками або меншою, ніж 1 млн грн для закупівель товарів і послуг замовниками монополістами. А також в разі, якщо вартість є меншою, ніж 1,5 млн грн для закупівлі робіт звичайними замовниками та є меншою, ніж 5 млн грн для закупівель робіт замовниками монополістами. Цей механізм є ефективним, конкурентним та прозорим. Строки проведення закупівель є меншими, ніж у відкритих торгах. Вимоги до предмета закупівель є мінімальними враховуючи положення закону.

Крім того, законом передбачені випадки здійснення закупівель без застосування порядку спрощених закупівель. Перелік таких випадків визначається частиною 7 статті 3 Закону[1]. В такому випадку замовник здійснює закупівлю без застосування електронної системи та зобов'язаний в системі оприлюднити звіт.

У Законі з'явився новий спосіб здійснення допорогових закупівель – це електронний каталог, що означає систематизовану базу пропозицій учасників. Тобто, це онлайн-магазин товарів в електронній системі. Замовники користуються цим електронним магазином, в тому випадку, коли їм потрібен товар, вартість якого менше 200 тис. грн або якщо замовник є монополістом та його вартість закупівель менше 1,5 млн грн. Електронний каталог використовується як альтернатива спрощених закупівель.

У електронній системі такий каталог формується та супроводжується централізованою та закупівельною організацією, яка займається кваліфікацією постачальників до каталогу. Крім того, центральний закупівельний орган визначає структуру, номенклатуру каталогу та створює в ньому профілі. Порядок формування та використання електронного каталогу визначається Постановою КМУ від 14.09.20р. №822 [18], у якій визначено механізм функціонування електронного каталогу.

Процес закупівлі через електронний каталог є простим та зручним завдяки використанню електронних майданчиків, оскільки вони забезпечують надання доступу до каталогу. Для пошуку потрібного товару замовник може

обрати різні інструменти: за категорією, за параметрами, за ключовим словом.

Після оформлення замовлення державна установа чекає на підтвердження від постачальника не більше 2-х робочих днів. Тож, нововведення в новій редакції закону значно спрощує процес здійснення закупівлі.

Замовниками публічних закупівель є: суб'єкти, визначені згідно із статтею 2 цього Закону України «Про публічні закупівлі», які здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до цього Закону [1].

Учасником процедури публічних закупівель відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» є фізична особа (зокрема, Фізична особа – підприємець (ФОП), юридична особа (резидент або нерезидент), яка подала тендерну пропозицію або взяла участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі [1]. Отже, згідно з законодавством в Україні брати участь у публічних закупівлях мають право фактично всі охочі, що мають статус фізичної або юридичної особи. Особливістю участі фізичних осіб є те, що законодавством не передбачено обов'язковості реєстрації особи приватним підприємцем, тобто брати участь у закупівлях може будь-яка фізична особа, що є громадянином України, іноземним громадянином, або бути особою без громадянства з правом легального перебування на території України. Щодо участі у торгах юридичних осіб, то тут мають місце певні обмеження, які стосуються дочірніх підприємств або філій без статусу юридичної особи, яким заборонено виступати у статусі учасника. Брати участь у процедурах закупівлі має право тільки материнське підприємство [9].

Головною перевагою участі підприємства в публічних закупівлях, які проводяться для задоволення потреб держави, є високий рівень автоматизації цього процесу, оскільки він є повністю адаптованим до можливостей участі в них через мережу Інтернет та не потребує особистої присутності представника підприємства на аукціоні, безпосередньої передачі документів для участі у закупівлі тощо

Перевагами, які спонукають українські підприємства брати участь в публічних закупівлях, можна назвати:

- наявність рівних можливостей для всіх учасників закупівель, незважаючи на розмір, потужність, місце розташування підприємства через анонімність учасників під час проведення торгів;
- відсутність витрат на рекламу, маркетинг та просування товару чи бренду для участі в публічних закупівлях;
- доступ до участі у публічній закупівлі підприємств України на підставі вищевказаних нормативно-правових актів;
- заборона вимагати для участі в тендері підтвердження від учасника про наявність раніше виконуваних контрактів – недопущення дискримінації;
- уніфікований порядок проведення публічних закупівель;
- мінімальний перелік документів, необхідних для участі в закупівлі;
- чітко визначений перелік причин для дискваліфікації учасників та можливість публічного оскарження результатів закупівель на рівних умовах [7].

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ТА ПОДАННЯ ТЕНДЕРНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ УЧАСНИКА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

2.1. Вимоги до учасника публічних закупівель

Учасник публічних закупівель має відповідати певним кваліфікаційним критеріям. Кваліфікаційні критерії – це вимоги, які замовник встановлює до учасників державних закупівель[1]. Вони дозволяють переконатися в тому, що учасник може надати відповідні послуги і роботи або своєчасно поставити необхідні товари в необхідному обсязі. Перелік кваліфікаційних критеріїв встановлено у статті 16 Закону України «Про публічні закупівлі», згідно з яким замовник встановлює один або декілька наступних кваліфікаційних критеріїв (рис. 2.1).

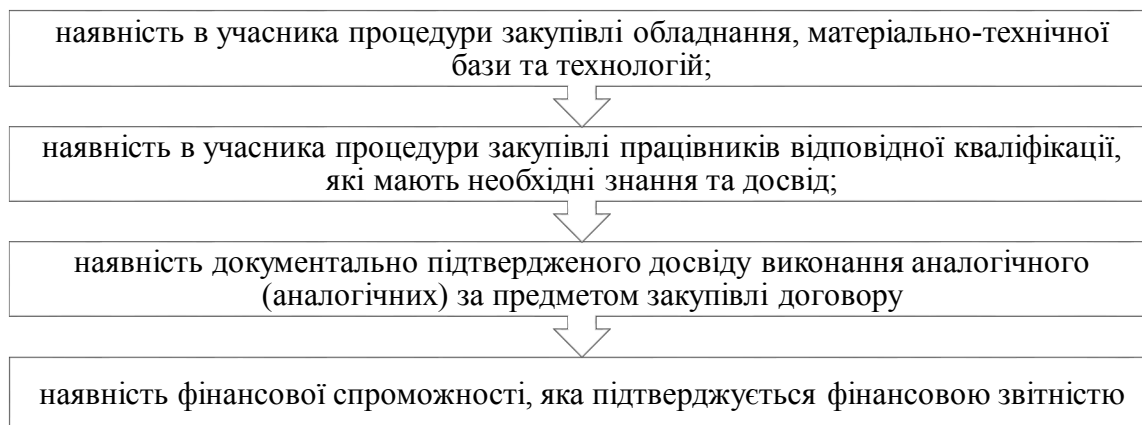

Рисунок 2.1 – **Кваліфікаційні критерії до учасника публічних закупівель**

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Згідно з чинним законодавством, кваліфікацію повинен проходити саме учасник. Замовник має право вимагати від учасника відповідні документи. Основною метою замовника виступає перевірка кваліфікації учасників, а не залучених субпідрядників. Якщо роботу виконуватимуть субпідрядники, то

замовник перевіряє їх кваліфікованість, але цей процес не замінить перевірку кваліфікації учасників.

Якщо замовник проводить відкриті торги, то він сам визначає які саме кваліфікаційні критерії будуть визначати переможця публічних закупівель. Також замовник встановлює та зобов'язаний прописати перелік документів, який має підтвердити інформацію учасників про відповідність їх таким критеріям. Це все відображується замовником у тендерній документації. У випадку, якщо це не відкриті торги, а переговорна процедура закупівлі, то інформацію наводять у запрошенні на переговори.

При проведенні відкритих торгів документи для підтвердження відповідності кваліфікаційним критеріям учасники завантажують в електронному вигляді в складі тендерної пропозиції через авторизований електронний майданчик у систему електронних закупівель Prozorro, а при проведенні переговорної процедури – подають замовнику в паперовому вигляді для проведення переговорів.

У роз'ясненнях Міністерства економіки від 07.02.2017 р. № 3302-06 / 3812-06: замовник самостійно визначає кваліфікаційні критерії з тих, які передбачені ст. 16 Закону № 922, і вказує в тендерній документації інформацію про спосіб підтвердження відповідності учасників встановленим критеріям [19]. У той же час Міністерство економічного розвитку як Уповноважений орган з питань закупівель акцентує увагу на тому, що тендерна документація не повинна містити вимог, що обмежують конкуренцію та призводять до дискримінації учасників (ч. 4 ст. 22 Закону № 922) [20].

Встановлюючи перелік та вид документів, які має надати учасник для підтвердження власної відповідності визначеним кваліфікаційним критеріям, замовник має враховувати принципи здійснення закупівель та дотримуватися законодавства (табл.2.1).

Учасник, який планує взяти участь у торгах, вважає положення про тендерну документацію, в тому числі вимоги замовника про спосіб документального підтвердження учасником кваліфікаційних критеріїв, такими,

що суперечать законодавству або обмежує конкуренцію та призводять до дискримінації, учасник може:

Таблиця 2.1. **Принципи здійснення закупівель**

Принципи здійснення закупівель	Зміст
Добросовісна конкуренція серед учасників	важливість цього принципу пов'язана з поведінкою замовника щодо вибору процедури закупівель, особливо обґрунтованості застосування переговорної процедури. Замовникам не рекомендується встановлювати вимоги в тендерній документації, які можуть призвести до оскарження учасниками положень тендерної документації;
Максимальна економія та ефективність	замовникам слід звернути увагу на формування очікуваної вартості закупівлі, складання річного плану закупівель, критеріїв оцінки, встановлення технічних вимог та умов договору;
Відкритість і прозорість на всіх стадіях закупівель	достатньо вчасно та ретельно виконувати вимоги Закону щодо оприлюднення всього передбаченого ним масиву інформації про процес закупівлі, зокрема складання річного плану в кінці року для потреб на наступний рік, завчасне його опублікування, а також швидке та позитивне реагування на запити громадян, засобів масової інформації та громадських організацій;
Недискримінація учасників	замовнику під час проведення процедури закупівлі, у тому числі під час визначення предмету закупівлі, розроблення та затвердження тендерної документації, необхідно дотримуватися принципів здійснення закупівель, не призводячи своїми діями до штучного та/або формального обмеження кола учасників для суб'єктивного визначення переможця торгів;
Об'єктивна та неупереджена оцінка тендерних пропозицій	оцінка тендерних пропозицій проводиться автоматично електронною системою закупівель на основі критеріїв і методики оцінки, зазначених замовником у тендерній документації, та шляхом застосування електронного аукціону;
Запобігання корупційних діянь та зловживань	прозорість і доступність інформації про закупівлі, підзвітність, шляхом оприлюднення в електронному вигляді максимально можливої кількості документів, пов'язаних із закупівлями, внутрішній контроль.

Джерело: сформовано автором за даними [1].

1) отримати роз'яснення з приводу змісту чи форми тендерної документації та / або з пропозицією про внесення змін до неї (ч. 1 ст. 23 Закону № 922)[1];

2) оскаржити положення тендерної документації до органу оскарження - постійно діючу адміністративну колегію Антимонопольного комітету України (ст. 18 Закону № 922)[1].

Першим критерієм є наявність обладнання та матеріально-технічна база в учасника закупівель[1]. Обладнання та матеріально-технічна база можуть бути як власні, так і перебувати на правах оренди, або якщо предмет закупівлі передбачає доставку товару, в такому випадку в учасника може бути укладений договір з транспортною компанією на надання транспортних послуг. Як приклад, при закупівлі бензину та/або дизельного палива наливом замовники можуть визначити документальне підтвердження наявності в учасників обладнання та матеріально-технічної бази.

Крім того, замовники можуть вимагати від учасників надання ними в складі тендерних пропозицій одного із таких способів:

- копію вищевказаних підтвердних документів;
- вимоги про надання довідок, що містять всю необхідну інформацію про обладнання та матеріально-технічну базу (учасники самостійно визначають форму та обсяг інформації в таких довідках, виходячи зі специфіки предмета закупівлі).

У будь-якому випадку вимоги замовника не повинні порушувати принципи закупівель, визначені ст. 2 Закону № 922, в тому числі не бути дискримінаційними і обмежувати конкуренцію[1].

Другим критерієм є наявність працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід [1].

Зазначений кваліфікаційний критерій замовники визначають у тих випадках, коли предмет закупівлі передбачає поставку товару разом з послугами по монтажу та введення в експлуатацію, надання послуг або виконання робіт працівниками певної кваліфікації. При цьому такі працівники можуть бути як штатними працівниками учасника, так і залученими учасником на договірних засадах.

З огляду на специфіку предмета закупівлі, обсяг і терміни поставки товарів (надання послуг/виконання робіт), замовники можуть встановити вимоги щодо кількості працівників певної кваліфікації. Але в будь-якому випадку такі вимоги замовник повинен обґрунтувати розрахунками, виходячи з

норм часу і витрат на оплату праці (в разі їх наявності), сезонністю виконання робіт/надання послуг, необхідністю надання послуг/виконання робіт в міжопалювальний сезон та інші. Залежно від предмета закупівлі способи документального підтвердження цього кваліфікаційного критерію можуть відрізнятися і встановлюються замовниками самостійно.

Третій критерій, визначений ст. 16 Закону № 922, містить формулювання про досвід виконання аналогічного договору саме в однині, а не в множині[1]. Таким чином, на практиці у замовника можуть виникати справедливі сумніви: чи має він право вимагати від учасників підтвердження досвіду виконання більш одного аналогічного договору, наприклад двох або трьох. При застосуванні цього критерію, як наявність документального підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору, рекомендовано замовникам:

- встановлювати вимоги про документально підтверджений досвід виконання не менше одного аналогічного договору;
- під час розгляду проекту тендерної документації в протоколі засідання тендерного комітету детально обґрунтовувати встановлення вимоги про документально підтвердженому досвіду виконання більш одного аналогічного договору.

Четвертим критерієм є наявність фінансової спроможності учасника [1]. Для застосування даного критерію слід враховувати обмеження в законодавстві. Замовник не має права вимагати підтвердження обсягу річного доходу/виручки в розмірі понад очікуваної вартості предмета закупівлі [1]. Якщо предмет закупівлі ділиться на частини, приймається до уваги пропорційна очікувана вартість лота. Наприклад, якщо очікувана вартість предмета закупівлі становить 7 млн. грн. правомірною є вимога від учасників підтвердження обсягу річного доходу / виручки в розмірі 6 млн 999 тис. грн або 7 млн грн. Так замовник не порушить закон, оскільки зазначена сума не перевищує очікуваної вартості предмета закупівлі.

Відповідно до частини першої статті 35 Закону «Про публічні закупівлі» переговорною процедурою закупівлі є «процедура, що використовується

замовником як виняток і відповідно до якої замовник укладає договір про закупівлю з учасником після проведення переговорів з одним або кількома учасниками»[1]. Переговорну процедуру закупівлі застосувати має право замовник за фактом відміни тендеру двічі з причини недостатньої кількості учасників. Водночас, усі складові тендеру, зокрема предмет закупівлі, його технічні та якісні характеристики, вимоги до учасника мають бути незмінними.

Законодавчо обґрунтовано можливість включення до тендерної документації іншої, крім визначених кваліфікаційних критеріїв, інформації. Водночас, така інформація не повинна суперечити нормам законодавства.

Натомість саме під час проведення переговорів замовник має вимагати від учасника наявності та представлення інформації про відповідність учасника кваліфікаційним вимогам. Інформація також повинна містити документальне підтвердження. Водночас вимоги, передбачені статтею 17 Закону, не встановлюються при застосуванні переговорної процедури закупівлі, оскільки статтею 17 Закону указані підстави, які є основою для відмови від участі або відхилення пропозиції.

Таким чином, підстава для проведення переговорної процедури одна. Це відміна тендеру, до того ж два рази поспіль. Причина для такої відміни також має бути одна – недостатня кількість учасників. І вимога має бути одна – незмінні складові тендерної документації, що стосуються предмету закупівлі, вимог до учасника тощо. Інших випадків для застосування замовником переговорної процедури чинне законодавство на сьогодні не містить.

Поряд з цим під час здійснення закупівель слід урахувувати, що метою Закону є зокрема забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель та запобігання проявам корупції у цій сфері, а закупівлі здійснюються замовниками із дотриманням принципів, встановлених статтею 3 Закону, а саме таких як максимальна економія, недискримінація учасників, запобігання зловживанням [1].

Об'єктом дослідження нами обрано ТОВ «Золотий Колос», яке було створене в 1994 р., розташоване у Вітовському районі, що на півдні

Миколаївської області. Керівником підприємства є Іванова Надія Валеріївна. ТОВ «Золотий Колос» є сільськогосподарським підприємством, що спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва.

Основні види діяльності підприємства:

- вирощування, доведення до посіву і реалізація насіння передових сортів і гібридів різних культур, таких як: соняшник, кукурудза, пшениця, ячмінь, тритикале, коріандр, соя, гірчиця, гречиха, просо та інших.

- переробка, зберігання і реалізація сільськогосподарської продукції, як власного виробництва, так і придбаної;

- послуги по очистці, калібрувці, сушінню сільгоспродукції,

- надання послуг з автотранспортування сільськогосподарської продукції.

Основні показники діяльності досліджуваного підприємства наведено у таблиці 2.2.

Досліджуване підприємство є прибутковим підприємством, яке щороку збільшує вартість основних засобів, чистий прибуток на практично незмінних площах сільськогосподарських угідь.

Підприємство є відомим сільськогосподарським підприємством Миколаївської області, яке має потенціал та всі можливості для подальшого розвитку.

Таблиця 2.2. Основні показники діяльності ТОВ «Золотий Колос»

Показники	Роки			2020 р. у % до:	
	2018	2019	2020	2 018р.	2 019р.
Вартість валової продукції сільського господарства, тис. грн	58802,9	76318,8	50683,0	86,19	66,41
Грошова виручка від реалізації сільськогосподарської продукції, тис. грн	81371,9	82097,2	51097,9	62,80	62,24
Площа сільськогосподарських угідь, га	2482,0	2560,0	2470,0	99,52	96,48
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	15332,7	15271,7	16128,0	105,19	105,61
Середньорічна чисельність працівників, осіб	29,0	28,0	16,0	55,17	57,14
Дохід від реалізації товарів, робіт, послуг	81371,9	82097,2	51097,9	62,8	62,24
Чистий прибуток	991,5	1880,5	9897,1	998,19	526,3

Джерело: побудовано автором на основі звітності підприємства

У публічних закупівлях досліджуване підприємство бере участь як учасник закупівель. Основні характеристики ТОВ «Золотий Колос» як учасника публічних закупівель наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 Основні характеристики ТОВ «Золотий Колос» як учасника публічних закупівель

Показники	Значення
1. Кількість закупівель, у яких було взято участь, шт	31
2. Кількість закупівель, у яких було одержано перемогу, шт	31
3. Загальна вартість закупівель, у яких було одержано перемогу, грн	1 491 422,00
4. Кількість договорів - всього у тому числі:	31
- підписано, шт	17
- завершено успішно, шт	10
- скасовано, шт	4
5. Загальна вартість, на яку було підписано договори, грн	1 320 475,00
6. Усього процедур учасника:	31
- неконкурентних, шт	31
- конкурентних, шт	0
7. Географія замовників (підписано контрактів на вартість), грн:	1 470 000,00
- Миколаївська область	1 200 000,00
- Херсонська область	270 000,00

Джерело: побудовано автором на підставі [21]

Отже, досліджуване підприємство бере участь у публічних закупівлях як учасник на території Миколаївської та Херсонської областей. Станом на листопад 2021 року ТОВ «Золотий Колос» має 31 підписаний договір на загальну вартість 120475,00 грн. Усі процедури учасника є неконкурентними. Розподіл підписаних договорів за роками наведено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4. Вартість і кількість підписаних договорів за результатами участі у публічних закупівлях ТОВ «Золотий Колос»

Місяць	Роки					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Січень	-	-	-	-	-	-
Лютий	-	-	-	-	-	-
Березень	-	-	-	50 000 (1)	-	-
Квітень	-	8 100 (1)	366 317 (5)	35 400 (1)	-	1 700 (1)
Травень	-	66 400 (1)	4 000 (1)	-	-	6 520 (1)
Червень	-	-	-	-	-	-
Липень	-	57 000 (1)	-	-	-	18 000 (1)

Продовження таблиці 2.4.

Серпень	-	-	-	-	18 800 (1)	34 405 (2)
Вересень	179 100 (1)	-	95 000 (1)	-	34 700 (2)	115 700 (4)
Жовтень	-	-	-	-	100 100 (2)	-
Листопад	-	-	-	-	90 000 (1)	-
Грудень	-	-	-	30 000 (1)	-	-
Всього	179 100	131 500	465 317	115 400	243 600	176 325

Джерело: побудовано автором на підставі [21].

Так, за 2020-2021 роки досліджуваним підприємством було підписано 15 договорів на загальну вартість 419925 грн. Маємо зазначити про більшу активність ТОВ «Золотий Колос» з реалізації продукції та послуг через систему публічних закупівель останніми роками, питому вагу серед яких займає сільськогосподарська продукція, а саме озима пшениця, соняшник та кукурудза (табл.2.5).

Таблиця 2.5. Предмет підписаних договорів за результатами участі у публічних закупівлях ТОВ «Золотий Колос»

Предмет закупівлі	Сума, грн	Питома вага, %
Сільськогосподарська, фермерська продукція, продукція рибальства, лісівництва та супутня продукція	1 163 537,00	78,1
Послуги у сфері сільського господарства, лісівництва, рослинництва, водного господарства та бджільництва	195 500,00	13,1
Послуги з автомобільних перевезень	80 000,00	5,4
Корми для тварин	27 000,00	1,8
Добрива	24 405,00	1,6
Разом	1 490 442,00	100,00

Джерело: побудовано автором на підставі [21].

Основними замовниками продукції та послуг, які реалізує ТОВ «Золотий Колос» через систему публічних закупівель за фактом перемоги та підписання договору на постачання, є установи, підприємства та організації Миколаївської та Херсонської областей, які фінансуються з бюджету, а також сільська рада (табл.2.6).

Основними замовниками, які є державними підприємствами, організаціями, установами Херсонської області:

- Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський фаховий коледж Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного»;

- Державне підприємство «Голопристанське лісомисливське господарство».

Замовники Миколаївської області представлені більш широким загалом. Це лікувальні, навчальні, наукові заклади та сільська рада.

Доцільним є розширення географії замовників для підприємства, оскільки це може бути одним із факторів підписання більш вигідних договорів на реалізацію основної продукції завдяки рекомендації підприємства як відповідального, соціально відповідального учасника не лише публічних закупівель, але й соціально-економічних відносин.

Таблиця 2.6. Основні замовники продукції та послуг, які реалізує ТОВ «Золотий Колос» через систему публічних закупівель

Назва замовника	Визнано ТОВ «Золотий Колос» переможцем		Підписано договір з ТОВ «Золотий Колос»	
	Сума, грн	Кількість	Сума, грн	Кількість
Державна установа «Миколаївська державна сільськогосподарська дослідна станція інституту зрошувального землеробства Національної академії аграрних наук України»	379 550,0	4	379 550,0	4
Новобузький коледж Миколаївського національного аграрного університету	245 617,0	4	85 400,0	2
Лупаревський психоневрологічний інтернат	233 505,0	6	233 505,0	6
Сланецький професійний аграрний ліцей	179 100,0	1	179 100,0	1
Державне підприємство «Голопристанське лісомисливське господарство»	100 100,0	2	100 100,0	2
Надбузький професійний аграрний ліцей	95 000,0	1	95 000, 0	1
Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський фаховий коледж Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного»	90 000,0	1	90 000, 0	1
Державний навчальний заклад «Білозерське професійно-технічне училище №6»	78 900,0	3	78 900,0	3
Степівський дитячий будинок-інтернат	30 000,0	1	30 000,0	1

Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді	27 000,0	2	27 000,0	2
Новосвітлівський психоневрологічний інтернат	16 550,0	3	9 800,0	2
Виноградівський психоневрологічний інтернат	6 520,0	1	6 520,0	1
Державна установа «Миколаївський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України»	5 600,0	1	5 600,0	1
Коблівська сільська рада	4000	1	-	-

Джерело: побудовано автором на підставі [21]

Враховуючи доволі активну участь досліджуваного підприємства у публічних закупівлях, навіть лише неконкурентних, маємо проаналізувати обліково-аналітичне забезпечення такої участі та накреслити певні шляхи її удосконалення.

2.2. Обліково-інформаційне забезпечення участі у публічних закупівлях

Український ринок публічних закупівель є досить насиченим і активним, що характеризується постійно зростаючою кількістю учасників. Ефективна система публічних закупівель є одним з найважливіших інструментів державного регулювання економічного розвитку країни, функції якого не обмежуються забезпеченням ефективного й раціонального витрачання державних коштів, а також поширюються на створення умов для розвитку конкурентного середовища. Участь у публічних закупівлях є доволі кропіткою роботою, яка має безліч нюансів та аспектів, зокрема і облікових.

Вивчення та аналіз наукових праць надають підстави стверджувати, що особливості обліку публічних закупівель у переважній більшості досліджень розглядаються з боку замовників публічних закупівель. Практично відсутні наукові дослідження облікових аспектів витрат учасників, які мають також свої особливості та дискусійні питання. Враховуючи, що ринок комерційних закупівель в Україні лише розвивається, то найчастіше учасники мають справу з бюджетними коштами, що передбачає додатковий контроль їх використання з

боку державних контролюючих органів.

Основними грошовими витратами, які здійснюють учасники публічних закупівель, та, які відображаються в обліку, є оплата за подання тендерної пропозиції; витрати на забезпечення тендерної пропозиції учасника та забезпечення зобов'язань виконання ним договору про закупівлю (за умови, що таке передбачено у тендерній документації замовника); інші витрати, які безпосередньо пов'язані з підготовкою до участі в тендері (рис.2.2.).

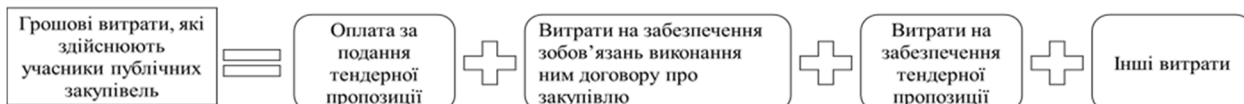

Рисунок 2.2. Витрати учасника публічних закупівель

Джерело: побудовано автором на основі даних [6]

Розмір та процес оплати за подання тендерної пропозиції регламентовано постановою Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків» [6]. Так, розмір оплати за подання тендерної пропозиції учасника залежить від вартості закупівлі. Наприклад, у разі, коли вартість закупівлі становить від 200 тис. грн до 1 млн. грн, сплата учасника є в обсязі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто 510 грн. Розмір такої плати визначений з урахуванням усіх податків і зборів, що сплачуються у випадках, передбачених законодавством, є однаковим для всіх учасників і не може встановлюватися операторами авторизованих електронних майданчиків самостійно (табл.2.7).

Таблиця 2.7. Тарифи оплати для участі в тендері

Бюджет закупівлі	Розмір плати, грн.
Не більше 20 тис. грн.	17
Не більше 50 тис. грн.	119
Не більше 200 тис. грн.	340
Не більше 1 млн грн.	510
Більше 1 млн грн.	1700

Джерело: побудовано автором на основі даних [6]

За фактом, якщо торги відмінили або торги не відбулися, є функція повернення плати учаснику будь-яким з обраних майданчиків. Випадком коли кошти не повертаються є відхилення пропозиції учасника.

У бухгалтерському обліку оплата за послуги електронного майданчика є витратами, що безпосередньо пов'язані зі збутом товарів, робіт (послуг)[22]. При цьому витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо зв'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені [23].

За НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Інструкцією до плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій витрати на участь у тендерних закупівлях також мають бути віднесеними до витрат на збут [23,24].

Зауважимо, що операції з постачання «тендерних» послуг підлягають оподаткуванню податком на додану вартість на загальних підставах [25].

Замовник від усіх учасників (потенційних постачальників) має право вимагати забезпечення тендерної пропозиції, тобто надання грошової гарантії виконання зобов'язань учасника перед замовником, що виникли у зв'язку з поданням такої тендерної пропозиції. Така вимога регламентована законом України «Про публічні закупівлі» [1]. Також зазначений нормативний документ регламентує розміри та особливості сплати такого забезпечення. При чому розмір забезпечення тендерної пропозиції/пропозиції у грошовому виразі не може перевищувати 0,5 відсотка очікуваної вартості закупівлі у разі проведення тендеру (спрощеної закупівлі) на закупівлю робіт та 3 відсотків у разі проведення тендеру (спрощеної закупівлі) на закупівлю товарів чи послуг на умовах, визначених тендерною документацією (оголошенням про проведення спрощеної закупівлі).

Такий гарантійний платіж сплачується учасником одночасно з поданням тендерної пропозиції і підлягає поверненню протягом п'яти днів з дати настання передбачених законодавством умов, наприклад, закінчення строку дії

тендерної пропозиції тощо. Не підлягає поверненню гарантійний платіж у разі: відкликання тендерної пропозиції/пропозицій учасником після закінчення строку її подання, але до того, як сплив строк, протягом якого тендерні пропозиції вважаються дійсними; не підписання договору про закупівлю учасником, який став переможцем тендеру/спрощеної закупівлі; ненадання переможцем процедури закупівлі документів, що підтверджують відсутність підстав, установлених статтею 17 закону «Про публічні закупівлі»; тощо [1].

На розсуд замовника з учасника-переможця може стягуватись ще один гарантійний платіж. Таке стягнення має на меті забезпечення виконання зобов'язань учасника перед замовником за договором про закупівлю. Розмір його не повинен перевищувати 5 % від суми вартості договору, і таке забезпечення в обов'язковому порядку має бути повернено після виконання учасником своїх зобов'язань.

В окремих надзвичайних ситуаціях, коли гарантійні платежі не підлягають поверненню учасникові, мають бути перераховані до відповідного бюджету.

Перерахування гарантійних сум відображається кореспонденцією рахунків Дт 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» та Кт 311 «Поточні рахунки в національній валюті», а у разі повернення зворотною кореспонденцією рахунків має бути погашено заборгованість. Цей платіж виключно забезпечує виконання зобов'язань за договором і не є платою за операцію постачання товарів (послуг), тому тут об'єкт оподаткування податком на додану вартість є відсутнім.

Можуть мати місце ситуації, коли учаснику закупівель не повертається гарантійний платіж з причин невиконання договірних зобов'язань. За змістом Податкового кодексу України платник податків суму витрат від визнаних штрафів, пені, неустойок, які нараховують за положеннями цивільного законодавства на користь осіб, які не є платниками податку (крім фізичних осіб), та на користь платників податку, які оподатковуються за ставкою 0 %, має додати до фінансового результату звітного періоду [25].

Має місцев дієння коригування щодо штрафів, пені, неустойки, нарахованих відповідно до цивільного законодавства. Такими є штрафні санкції, враховані у Цивільному кодексі України за неналежне виконання зобов'язань за цивільно-правовими договорами [26]. Так, гарантійні суми не називаються «штрафом, пенею, неустойкою», але за змістом вони також належать до забезпечення виконання зобов'язань суб'єктом господарювання за вищезазначеним нормативним документом. Тобто, гарантійний платіж, який не повертається учаснику у зв'язку з невиконанням ним зобов'язань, за податковим законодавством є штрафом. Отже, такий гарантійний платіж учасник має відобразити як витрати, за дебетом 948 «Визнані штрафи, пені, неустойки».

Іншими витратами, які безпосередньо пов'язані з підготовкою до участі в тендері, можуть бути витрати на нотаріальне завірення договорів оренди основних засобів у фізичних осіб, витрати на автентичний переклад документів, плата за отримання довідки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань тощо. Відображення в обліку зазначених витрат також має бути здійснене за фактом їх виникнення на рахунку 93 «Витрати на збут», враховуючи підставу їхнього виникнення – участь у публічних закупівлях. Усі платні консультації юристів, нотаріусів аудиторів, бухгалтерів тощо, пов'язані із особливостями участі у публічних закупівлях, є витратами учасника, які мають бути відображені в обліку на рахунку 92 «Адміністративні витрати».

Від участі у закупівлях досліджуване підприємство за результатами виконання договорів отримує доходи від реалізації, які мають облікове відображення. Так, рахунок 70 «Доходи від реалізації» призначено для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг, доходів від оренди об'єктів інвестиційної нерухомості, доходів від страхової діяльності, про доходи від грального бізнесу, від проведення лотерей, а також про суму знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу[27].

Із субрахунків, що має рахунок 70 «Доходи від реалізації» у ТОВ «Золотий Колос» використовують наступні:

701 «Дохід від реалізації готової продукції»

703 «Дохід від реалізації робіт і послуг»

За кредитом субрахунків 701-702 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом - належна сума непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); та списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати» [27].

Аналітичний облік доходів від реалізації ведеться за видами (групами) продукції, товарів, робіт, послуг, регіонами збуту та/або іншими напрямками, визначеними підприємством з використанням можливостей автоматизованої форми обліку.

Отже, не зважаючи на достатньо невелику кількість операцій, які мають бути відображені в обліку учасником публічних закупівель на етапі участі у них, ці операції мають особливості відображення в бухгалтерському та податковому обліку, що вимагає володіння ними для дотримання облікового та податкового законодавства.

Для ведення обліку ТОВ «Золотий Колос» використовує програмне забезпечення «BAS Бухгалтерія», що призначене для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку, в аспекті підготовки визначеної законодавчо нормативно-правовими актами звітності. Бухгалтерський та податковий облік ведеться згідно з чинним законодавством України.

«BAS Бухгалтерія» забезпечує вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою ТОВ «Золотий Колос», в якому бухгалтерська служба є відповідальною за облік на підприємстві, серед іншого, наприклад, виписку необхідних первинних документів, облік замовлень тощо. Це прикладне рішення також можна використовувати виключно для ведення бухгалтерського та податкового обліку, а завдання автоматизації інших служб, наприклад, відділу продажів, вирішувати спеціалізованими прикладними рішеннями BAS або іншими системами. До складу «BAS Бухгалтерії»

включено план рахунків бухгалтерського обліку, що відповідає Наказу Міністерства Фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку і Інструкції про його використання» від 30 листопада 1999 р. №291[27]. Склад рахунків, організація аналітичного, валютного, кількісного обліку на рахунках відповідають вимогам законодавства щодо ведення бухгалтерського обліку та відображення даних у звітності. За необхідності користувачі можуть самостійно створювати додаткові субрахунки і розрізи аналітичного обліку.

В бухгалтерському обліку участь ТОВ «Золотий Колос» у публічних закупівлях на рахунках бухгалтерського обліку наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8. Облікове відображення витрат ТОВ «Золотий Колос», пов'язаних із участю у публічних закупівлях

№ з /п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		дебет	Кредит	
1.	Сплачено за електронний витяг з реєстру ЄДРПОУ	371	311	89,40
2.	Отримано довідку та списано її вартість на витрати	93	631	89, 40
3.	Відображено взаємозалік заборгованостей	631	371	89,40
4.	Оплачену вартість довідки про наявність відкритих рахунків банку списано на витрати	93	311	12,00
5.	Сплачено за участь у закупівлі	93	311	17,00

Джерело: побудовано автором на підставі інформації підприємства

Облікове відображення операцій, пов'язаних із участю у публічних закупівлях, та наданням послуг транспортування Державній установі «Миколаївська державна сільськогосподарська дослідна станція інституту зрошеного землеробства Національної академії аграрних наук України» за підписаним договором наведено у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.Облікове відображення операцій ТОВ «Золотий Колос», пов'язаних із участю у публічних закупівлях

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		дебет	Кредит	
1.	Сплачено за участь у закупівлях	371	311	94,00
2.	Списано витрати на витрати на збут	93	631	94,00
3.	Відображено дохід від надання послуг транспортування	361	703	80000,00
4.	Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	703	641	13 333,33
5.	Зараховано на поточний рахунок грошові кошти за надання послуг з транспортування	311	361	80 000,00
6.	Списано на фінансовий результат дохід від наданих послуг з транспортування	703	79	66666,67
7.	Списано на фінансовий результат витрати пов'язані з участю в тендері	79	93	94,00
8.	Списано собівартість послуг транспортування на фінансовий результат	903	79	65478,79

Джерело: побудовано автором на підставі інформації підприємства

Первинний облік досліджуваних операцій, який здійснюють у ТОВ «Золотий Колос», наведено у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10. Первинний облік операцій ТОВ «Золотий Колос», пов'язаних із участю у публічних закупівлях

№ з/п	Господарська операція	Первинні документи
1	Сплачено за довідку з реєстру	Платіжне доручення, виписка банку
2	Сплачено за участь в закупівлях	Платіжне доручення, виписка банку
3	Відображено податкове зобов'язання	Податкова накладна
4	Нараховано дохід від реалізації	
5	Списано доходи і витрати на фінансовий результат	Бухгалтерська довідка
6	Сплачено за банківську гарантію	Договір, платіжне доручення, виписка банку

Джерело: побудовано автором на підставі інформації підприємства

Аналітичний облік витрат ведуть за їх видами, доходів – за видами продукції та послуг, з реалізації яких їх отримано, за каналами реалізації.

Звітне відображення витрат і доходів підприємства у результаті участі у публічних закупівлях формується у формі фінансової звітності №2 «Звіт про фінансові результати Звіт про сукупний дохід» (табл. 2.13.).

Таблиця 2.11. Звітне відображення витрат і доходів ТОВ «Золотий Колос» як учасника публічних закупівель

№ з/п	Стаття фінансової звітності	Код	2019 рік	2020 рік	Показник 2020 року у % до показника 2019 року
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	82 097,20	51 097,90	62,24
2.	Інші операційні доходи	2120	163,6	2 212,50	1352,38
3.	Інші доходи	2240	-	-	-
4.	Разом доходи	2280	82260,8	53310,4	64,8
5.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	64 102,10	38 506,20	60,07
6.	Інші операційні витрати	2180	15 865,40	4 605,90	29,03
7.	Інші витрати	2270	-	301,2	-
8.	Разом витрати	2285	79 967,50	43 413,30	54,28
9.	Фінансовий результат до оподаткування	2290	2 293,30	9 897,10	431,56
10.	Податок на прибуток	2300	412,80	-	-
11.	Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	1 880,50	9 897,10	526,3

Джерело: побудовано автором на підставі фінансової звітності

Отже, проаналізувавши обліково-інформаційне забезпечення ТОВ «Золотий Колос», як учасника публічних закупівлях можна зробити висновок, що на етапі участі в закупівлях в обліку відображається зовсім незначна кількість операцій, однак вони мають свою специфіку кореспонденції рахунків і відображення в звітності.

2.3. Напрями удосконалення обліково-інформаційного забезпечення участі у публічних закупівлях

Має місце думка про те, що витрати, які здійснює підприємство для участі у публічних закупівлях, можна відносити на різні витратні рахунки залежно від результату участі у публічних закупівлях. Зокрема, якщо учасник став переможцем торгів, то такі витрати є витратами на збут (Дт 93 «Витрати на збут»), а у інших випадках – іншими операційними витратами (Дт 949 «Інші

витрати операційної діяльності»).

Ми не погоджуємося з такою думкою, враховуючи зміст чинних нормативних актів, і вважаємо, що за будь-яких умов, яким би не був кінцевий результат тендерних торгів, списання таких витрат доцільно відображати на рахунку 93 «Витрати на збут». Це бухгалтерське відображення має бути за фактом їхнього здійснення, у звітному періоді.

До того ж, враховуючи, що кошти за участь у тендері у разі його відміни або визнання таким, що не відбувся, можуть бути повернені учаснику, доцільним є відображення у сумі витрат. Час, коли це здійснюється, завершення торгів. Тобто у момент перерахування таких сум доцільно обліковувати їх на рахунку 39 «Витрати майбутніх періодів» і лише за результатами тендеру – списати у витрати на збут.

Враховуючи перелік замовників та предмет договору ТОВ «Золотий Колос» за 2020-2021 роки (табл. 2.14), пропонуємо використовувати більш широкі можливості участі у публічних закупівлях, використовуючи і географію замовників і види закупівель.

Таблиця 2.12. Замовники та предмет закупівлі ТОВ «Золотий Колос» за 2020-2021 роки

№ з/п	Замовник	Предмет договору	Ціна за од,грн	Сума, грн
2020 рік				
1.	Відокремлений структурний підрозділ «Новокаховський фаховий коледж таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного»	Зернові культури та картопля (ячмінь)	1 000	90 000
2.	Державне підприємство «Голопристанське лісомисливське господарство»	Зернові культури та картопля (пшениця)	8 800	96 800
3.	Державне підприємство «Голопристанське лісомисливське господарство»	Послуги(протравка насіння пшениці)	300	3 300
4.	Державна установа «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»	Товари(продукти харчування для тварин - овес)	8 000	5 600
5.	Державний навчальний заклад «Білозерське професійно-технічне училище №6»	Товари(насіння озимої пшениці)	9 700	29 100

Продовження таблиці 2.12

6.	Державний навчальний заклад Білозерське професійно-технічне училище №6»	Товари(насіння озимої пшениці)	9 400	18 800
2021 рік				
1.	Лупаревський психоневрологічний інтернат	Товари (добрива)	12 702,50	25 405
2.	Державний навчальний заклад «Білозерське професійно-технічне училище № »	Зернові культури та картопля (пшениця)	8 000	31 000
3.	Лупаревський психоневрологічний інтернат	Послуга (збір врожаю ярого ячменю)	1 000	15 000
4.	Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді	Корми для тварин (ячмінь)	6 000	9 000
5.	Виноградівський психоневрологічний інтернат	Товари		6 520
		- соняшник	55 000	5 500
		- насіння суданської трави	34 000	1 020
6.	Лупаревський психоневрологічний інтернат	Товари (ячмінь)		49 700
7.	Лупаревський психоневрологічний інтернат	Послуга (збір врожаю озимої пшениці)	1 000	20 000
8.	Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді	Корми для тварин (пшениця)	6 000	18 000
9.	Новосвітлівський психоневрологічний інтернат	Товари (насіння суданської трави)	34 000	1 700

Джерело: побудовано автором на підставі фінансової звітності

Для розширення можливостей участі ТОВ «Золотий Колос» як учасника публічних закупівель, нами сформовано перші кроки учасника процедур закупівель (рис. 2.3).

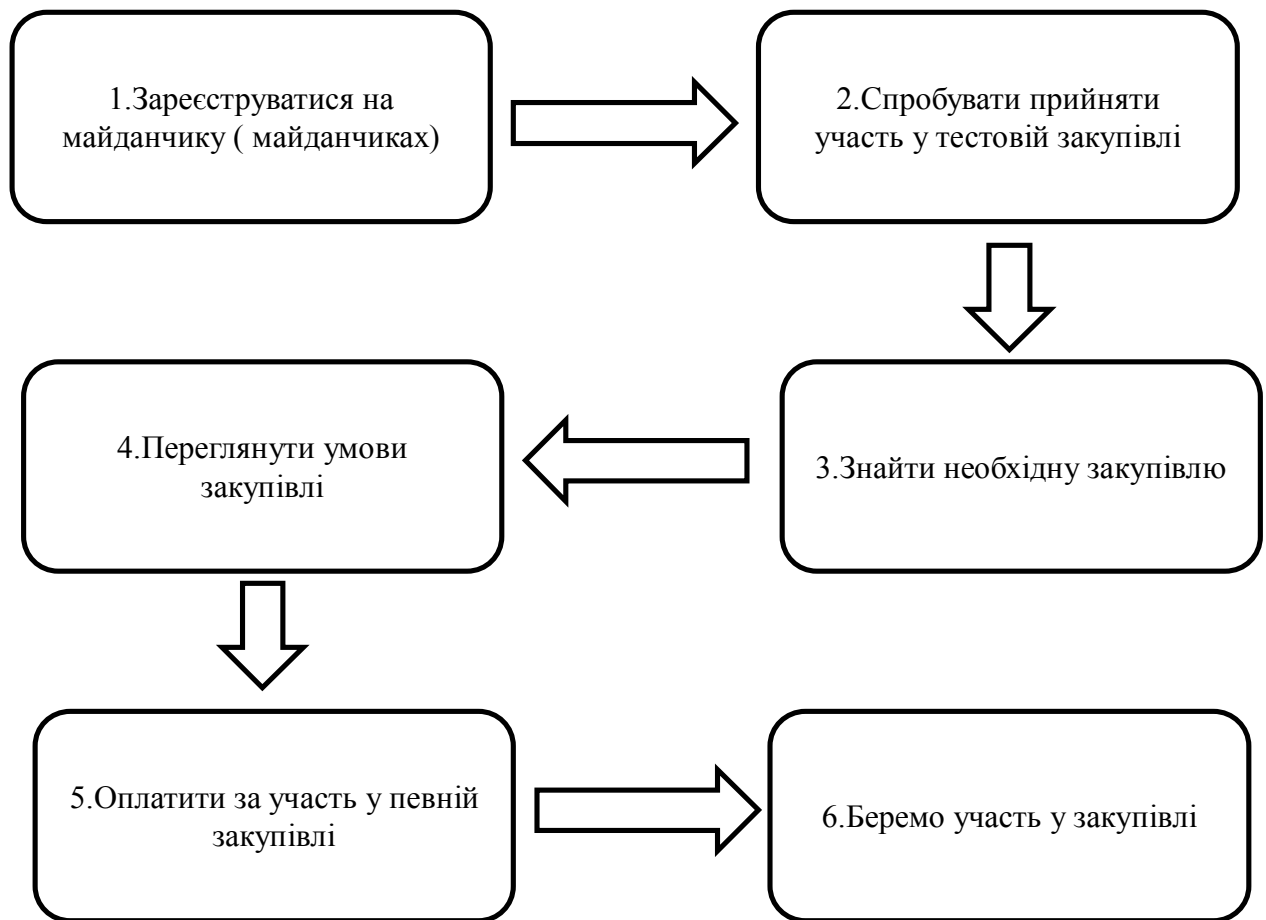

Рисунок. 2.3 – Перші кроки учасника закупівлі

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

1. Перший крок для будь-якого підприємства, що планує брати участь в тендерах – вибрати місце, де буде проводитися знайомство з публічними закупівлями, тобто електронний майданчик. Одне від одного їх відрізняє зовнішній вигляд майданчику (інтерфейс), рівнем підтримки клієнтів та коло можливостей, що надаються користувачам.

Деякі майданчики надають можливість брати участь не тільки в державних тендерах, але й в комерційних. Для зручності відображення всіх закупівель у постачальника буде один кабінет користувача, що спрощує сприйняття інформації по закупівлям. Допомога менеджера майданчика буде незамінною для нових користувачів, що вперше спробують себе в закупівлях. Фахівець надасть покрокову інструкцію для реєстрації, основні рекомендації з підготовки тендерної пропозиції і буде супроводжувати підприємство на

кожному етапі.

2. Після проходження реєстрації учасника на електронному майданчику або навіть декількох, важливо розібратися як працює система публічних закупівель на практиці. Найкращим варіантом буде спробувати на практиці як проходить процедура закупівлі, ніж шукати теоретичну інформацію з цього приводу. Саме для цього на деяких майданчиках створено тестовий режим роботи, що надає можливість взяти участь у тестовій закупівлі. Також це є гарним способом тренування персоналу чи перевірки ідей користувачів без ризику впливу на реальні закупівлі. Сервери центральної бази даних обробляють роботу користувачів у тестовому режимі за таким же алгоритмом, що й при звичайних закупівлях, але при виникненні помилки, ніяких фінансових наслідків це за собою не несе.

3. Однією з труднощів з якою стикаються постачальники-новачки — прийняття правильного рішення стосовно вибору закупівлі для участі. Тому перш за все, потрібно навчитися розрізняти їх види та спосіб проведення. За ціновим критерієм усі закупівлі можна поділити на такі види:

- закупівлі із сумою до 50 тис. грн.
- закупівлі із сумою від 50 тис. грн. до 200 тис. грн. для товарів та послуг (1,5 млн грн. для робіт)
- закупівлі із сумою від 200 тис. грн. для товарів та послуг (1,5 млн грн. для робіт)

Для першої закупівлі варто звернути увагу на допорогові та спрощені, через їх більш просту та швидку процедуру проведення. Розумним рішенням перед тим, як вибрати закупівлю для участі, буде звернути увагу на її тип, оскільки кожен із них має свої специфічні особливості, і відповідно, певний рівень складності.

4. Ознайомлення з умовами та вимогами, що висуває Замовник стане запорукою успішного проведення публічної закупівлі. Потрібно детально та прискіпливо розібратися в умовах, що висуває той чи інший Замовник до конкретної закупівлі, тому що на перший погляд в аналогічних закупівлях

мають буди й однакові умови, але не зважаючи на це, різні Замовники висувають різні критерії та умови. Чітке розуміння і дотримання поставлених умов конкретної закупівлі, запобігатиме виникненню проблем як на початковій стадії закупівлі, так і на стадії визначення переможця. Це є актуальним для щойно зареєстрованих користувачів, які ніколи не стикались з подібним явищем. Але не є винятком і досвідчені Постачальники та Учасники, які також можуть зіштовхуватись з подібним. Нерідко вже досвідчені Учасники, які неодноразово брали участь у торгах, нехтують цим важливим моментом і не ознайомившись з документацією, оскільки вважають, що в силу своєї досвідченості знають усі типові вимоги. У таких учасників, як правило, є заготовлена основна частина документів таких, як статут, свідоцтво про реєстрацію платником ПДВ тощо. Така обізнаність і самовпевненість зі сторони учасників з основними вимогами тендерної документації характеризується позитивно, однак з іншого боку – учасники упускають вимоги, які окремий Замовник бажає включити в тендерну документацію (наприклад, такі як гарантійний лист про відсутність авансування по договору, штатний розпис та ін.)

5. Участь постачальника в публічних торгах в Україні є платною – плата справляється лише у випадку подання тендерних позицій, а не за реєстрацію, тобто лише у разі реальної участі у конкретних торгах. Тарифи для постачальників встановлюються Кабінетом міністрів України (Постанова №166 від 24 лютого 2016 року (зі змінами), пункт 4) [6]. За подання постачальником тендерної пропозиції оператором авторизованого електронного майданчика з постачальника справляється плата у розмірі в залежності від вартості закупівлі. У разі відміни торгів або визнання їх такими, що не відбулися - до моменту розкриття тендерних пропозицій, оператором авторизованого електронного майданчика повертається плата постачальнику.

6. Після виконання всіх попередніх кроків Учасник може приступити до своєї першої закупівлі.

На нашу думку, ТОВ «Золотий Колос» доцільно розглядати можливість участі не лише у публічних закупівлях, але й у комерційних тендерах.

Тендери давно стали популярним інструментом, за допомогою якого державні та комерційні організації купують необхідні товари, послуги або роботи у постачальників і підрядників. Головною їхньою перевагою є те, що таким чином і замовник, і продавець мають можливість співпрацювати на прозорих та взаємовигідних умовах. Дедалі вагомого значення набувають комерційні закупівлі, організаторами яких є приватні підприємства. Найчастіше такі закупівлі проводяться або на особистому майданчику замовника (що не завжди зручно, оскільки обмежує число потенційних учасників), або на електронному торговельному майданчику. Для постачальників участь в комерційних закупівлі безкоштовна, тому часто конкуренція в таких закупівлях вища, ніж у державних. Водночас, такі тендери не мають спеціального законодавчого регулювання – їхні правила встановлюють самі замовники та електронні майданчики за виконання вимог цивільного законодавства.

Так, ТОВ СП «НІБУЛОН» вже не перший рік проводить комерційні закупівлі з метою отримання якісних запасів, робіт і послуг від відповідальних та надійних постачальників [28]. На офіційному сайті підприємства є вся необхідна інформація як для існуючих постачальників, так і для нових. Для участі в тендерах ТОВ СП «НІБУЛОН» потрібно пройти акредитацію. Сам процес акредитації передбачає заповнення заявки та перевірку інформації про постачальника. Заявка для акредитації постачальника включає інформацію про компанію-постачальника та її представника, основні категорії комерційних закупівель. Інформація має бути підкріплена низкою документів, зокрема це:

- завірена копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;
- відомості про учасника;
- розширений витяг з ЄДР;
- завірена копія свідоцтва про реєстрацію платника ПДВ;

- завірена копія довідки про взяття на облік платника податків за формою 4-ОПП;

- копії паспортів директора та головного бухгалтера постачальника, завірені власноручно кожним з них відповідно;

- накази на призначення директора та головного бухгалтера;

- завірена копія останньої зареєстрованої редакції статуту постачальника (повністю) зі змінами (якщо такі є);

- розписка власника або засновника про відсутність наміру звертатися в господарський суд із заявою про визнання підприємства банкрутом, відповідно до ст. 95 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»;

- письмова гарантія керівника щодо віднесення постачальника як платника податків органами державної податкової служби до стану «0»;

- документ (довіреність або статут постачальника і наказ на призначення виконуючим обов'язки керівника постачальника тощо), що свідчить про наявність у представника постачальника повноважень на укладання та підписання Договору, а також на оформлення, у тому числі підписання, будь-яких документів, пов'язаних з укладанням і виконанням Договору (оригінал та завірена копія);

- банківські та поштові реквізити підприємства;

- згода на обробку персональних даних;

- інша інформація (за бажанням постачальника).

Акредитація постачальника не робиться в автоматичному режимі. Після подання заявки спеціалістами ТОВ СП «НІБУЛОН» перевіряється історія постачальника, можлива історія співпраці з компанією тощо, що певним чином засвідчує дотримання прозорості та чесної конкуренції. Після акредитації постачальника на вказаний e-mail надсилається логін і пароль для авторизації, а також відкривається доступ для надання комерційних пропозицій за акредитованими категоріями.

Запропонована ТОВ «Золотий Колос» схема участі в комерційних закупівлях від реєстрації до проведення закупівлі наведено на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 Схема участі в комерційних закупівлях від реєстрації до проведення закупівлі

Джерело: побудовано автором на основі даних [28].

Отже, участь в комерційних закупівлях ТОВ СП «НІБУЛОН» не є складним процесом, і не вимагає значних затрат часу та коштів. Разом з тим, такі закупівлі є дійсно взаємовигідними для усіх сторін такого процесу. Учасники мають можливість запропонувати замовнику не лише низьку ціну, а й більш привабливі для нього умови, наприклад, якість продукції, робіт чи послуг, наявність бонусної системи, особливості поставки активів чи технологічні особливості виконання робіт тощо. Це дозволяє учасникам не демпінгувати, а створювати реально вигідні пропозиції. Відсутність жорсткого регламенту дозволяє будувати більш гнучкі відносини замовника та учасника. Водночас, однією з наших пропозицій є забезпечення зворотного зв'язку, що у ТОВ СП «НІБУЛОН» працює на відміну від інших підприємств, які проводять комерційні закупівлі.

Таблиця 2.13 Перелік необхідних документів при поданні тендерної позиції в комерційних закупівлях в ТОВ СП «Нібулон»

Назва документа
Завірена копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності.
Відомість про учасника.
Розширений витяг з ЄДР (за поточний місяць).
Завірена копія свідоцтва про реєстрацію платника ПДВ.
Завірена копія довідки про взяття на облік платника податків за формою 4-ОПП.
Копії паспортів директора та головного бухгалтера Постачальника. завірені власноручно кожним з них відповідно.
Накази на призначення директора та головного бухгалтера.
Завірена копія останньої зареєстрованої редакції Статуту Постачальника (повністю) зі змінами (якщо такі є).
Розписка власника або засновника про відсутність наміру звертатися в господарський суд із заявою про визнання підприємства банкрутом, відповідно до ст. 95 Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".
Письмова гарантія керівника щодо віднесення Постачальника як платника податків органами державної податкової служби до стану "0".
Документ (довіреність або статут Постачальника і наказ на призначення виконуючим обов'язки керівника Постачальника тощо), що свідчить про наявність у представника Постачальника повноважень на укладання та підписання Договору, а також на оформлення, у тому числі підписання, будь-яких документів, пов'язаних з укладанням і виконанням Договору (оригінал та завірена копія).
Банківські та поштові реквізити підприємства.
Згода (збір персональних даних). У вільній формі.
Додаткова інформація()

Джерело: побудовано автором на основі даних [28]

Таблиця 2.14. Приклад анкети заповнення для проходження акредитації в ТОВ СП «Нібулон»

Персональна інформація представника постачальника			
Імя	Прізвище	Мобільний телефон	Стаціонарний телефон
Email	Посада		
Інформація про компанію			
Повна назва	Коротка назва	Код ЄДРПОУ	
Вид діяльності	ПІБ керівника компанії	Веб-сайт	
Місто		Індекс	
Юридична адреса		Фактична адреса	
Участь у тендерах:		Резиденція компанії	
- на закупівлю і продаж		- Резидент України	
- на продаж ТОВ СП "Нібулон"		- Нерезидент України	
- на закупівлю ТОВ СП "Нібулон"			
Виберіть категорії тендерів, за якими бажаєте брати участь			
Категорії тендерів:			
Біологічні активи			
Будівельні матеріали			
Засоби пожежної безпеки			
КВП, Електрообладнання, Електроніка, комп'ютерна техніка			
Комплектація загального призначення			
Лабораторне обладнання, хім. посуд			
Матеріали сільськогосподарського призначення			
Машини та устаткування загального призначення. Інструменти			
Металопрокат, гума, деревина, папір, полімери ...			
Послуги			
Продукція рослинництва та продукти переробки			
Продукція тваринництва та продукти переробки			
Сільгосптехніка			
СОЦ.КУЛЬТ.ПОБУТ ТА СУВЕНІРНА ПРОДУКЦІЯ			
СПЕЦОДЯГ, ЗАСОБИ ЗАХИСТУ, СПЕЦВЗУТТЯ, ІНВЕНТАР			
Суднобудування			
ТОВАРИ ГОСПОДАРСЬКІ. ПРОДТОВАРИ. КАНЦЕЛЯРСЬКІ ТОВАРИ			
Транспорт та запчастини			
Хімічні продукти (лакофарбові матеріали, ПММ, газ)			

Таблиця 2.15. Порівняльна характеристика комерційних і публічних закупівель

№ з/п	Ознака порівняння	Публічні закупівлі	Комерційні закупівлі
1.	Різноманіття закупівель	Бюджет від десятків до мільярдів грн Замовники різного масштабу	Бюджет від тисяч до мільйонів гривень Більшість замовників – великі компанії
2.	Алгоритм проведення	Регламентований законодавством	Визначає кожен замовник індивідуально
3.	Інформація про участь конкурентів у закупівлі	Публікується у відкритому доступі	Прихована
4.	Інструменти захисту прав у межах системи	Оскарження в АМКУ	Немає
5.	Наявність навчальних матеріалів	У великій кількості та у відкритому доступі	В обмеженій кількості
6.	Вартість участі	Згідно з тарифам Ргозогто (від 17 до 3 400 грн)	Безкоштовно
7.	Ймовірна дискваліфікація через помилку	Висока	Менша, оскільки дії замовника не регламентуються законом
8.	Хто перемагає в тендері	Учасник з найвигіднішою ціною пропозицією	Учасник, якого вибрав замовник
9.	Строки оплати предмета закупівлі	Щонайменше через місяць після виконання умов договору постачальником	У найкоротші строки після виконання поставальником умов договору
10.	Відкритість даних	Інформація у відкритому доступі	Інформація конфіденційна

Джерело: побудовано автором на основі даних [29]

Враховуючи проведену нами порівняльну характеристику, можна зазначити, що перші п'ять пунктів є перевагами публічних закупівель над комерційними, а пункти з шостого по десятий – навпаки, безпосередньо і для ТОВ «Золотий Колос».

1. Різноманіття закупівель.

У Prozorro зобов'язані проводити закупівлі всі державні установи, серед яких є як дитсадочки, так і великі виробничі комплекси й міські ради. Всі вони потребують товарів, робіт та послуг у різному обсязі. Відповідно, кожен постачальник має більше шансів знайти саме ту категорію закупівель, в якій він зможе стабільно заробляти. Наприклад, приватні підприємці-початківці спокійно перемагають у тендерах з меншим бюджетом, оскільки великий бізнес більше орієнтується на закупівлі вартістю мільйони чи мільярди гривень.

2. Єдиний алгоритм проведення закупівлі.

Закупівлі Prozorro регламентуються українським законодавством, тому мають чітко встановлений алгоритм проведення й участі. Завдяки цьому постачальники знають, з яких етапів буде складатися тендер, який приблизний перелік документів для цього знадобиться та за яким принципом буде вибраний переможець. Для того, щоб перемогти, достатньо лише правильно подати пропозицію та запропонувати найбільш вигідну ціну. Така передбачуваність дозволяє побудувати певну стратегію участі, за якою можна діяти в кожній наступній закупівлі.

3. Відкриті дані для побудови стратегії участі.

Вони дозволяють дізнаватись, якою була стартова ставка конкурентів, на скільки довелося її знизити та чи привело це до перемоги, а також багато іншої корисної інформації. На основі цих даних постачальники будують власну стратегію участі та краще орієнтуються, в яких тендерах варто брати участь, а в яких — ні.

4. Наявність інструментів впливу на недоброчесних замовників.

Оскільки публічні закупівлі регламентуються законодавством, постачальники можуть оскаржувати в АМКУ вимоги чи дії замовника. Наприклад, подати скаргу за неправомірну дискваліфікацію і таким чином мати можливість продовжити участь у тендері та навіть виграти його. Або зобов'язати організатора прибрати дискримінаційну умову з тексту тендерної документації, яка не дозволяла постачальнику подати заявку.

5. Велика кількість навчальних матеріалів.

Завдяки тому, що процедура публічних закупівель чітко визначена, постачальники можуть заздалегідь навчитися брати у них участь. Для цього існує велика кількість навчальних статей та відео-матеріалів.

6. Безкоштовна участь.

За проведення тендеру на майданчику платить організатор. А от учасники не сплачують нічого — вони лише подають свої заявки. Це вигідно відрізняє комерційні торги від публічних, в яких встановлені тарифи на участь (від 17 до 3 400 грн, в залежності від бюджету закупівлі). Відповідно, постачальники жодним чином не обмежені у кількості тендерів для участі.

7. Менше вимог до учасників.

Комерційні закупівлі ніяк не регламентуються законодавчо, а тому не існує переліку документів, що мають надавати учасники. Замовник сам визначає, які документи хоче отримати від постачальників, та не зобов'язаний дискваліфікувати їх через щонайменші помилки. Також учасники не можуть оскаржити вибір переможця, тому не зацікавлені шукати недоліки в його пропозиції, що теж полегшує участь.

8. Не обов'язково знижувати ціну для перемоги.

Як і публічні, комерційні тендери мають етап аукціону, протягом якого учасники знижують або залишають без змін свої цінові пропозиції. За результатом торгів замовник має рейтинг фінальних цін, але не зобов'язаний вибрати переможцем того, чия ціна найменша. Тут більше грає роль якість запропонованого предмета закупівлі чи інші важливі для організатора фактори.

9. Оплата за предмет закупівлі швидша.

Комерційні замовники проводять тендери, орієнтуючись на власний бюджет, яким вони самостійно розпоряджаються. Завдяки цьому вони здатні оплачувати предмет закупівлі одразу чи через короткий проміжок часу після виконання постачальником своїх зобов'язань. Державні замовники здійснюють закупівлі за бюджетні кошти, які видає Державна казначейська служба України.

У зв'язку з цим оплата можлива не раніше, ніж через місяць після виконання постачальником умов договору.

10. Інформація про закупівлі не публікується у відкритому доступі

Якщо компанія не хоче афішувати свою діяльність у закупівлях, їй варто вибрати саме комерційні торги. Тут вся інформація є конфіденційною, переглядати документи та зміст тендерної пропозиції може лише замовник, а по закінченню процедури звіт про неї та про переможця ніде не публікується.

Для аналітичного забезпечення участі ТОВ «Золотий Колос» у публічних закупівлях нами запропоновано використання моніторингу ринку державних закупівель ProZorro. Останні має на меті інформатизацію всіх суб'єктів публічних закупівель, формуючи інформацію:

- усі ціни за об'єктами, суб'єктами, географічним розміщенням та іншими критеріями ;
- аналітичні дані з інформації про конкурентів, зокрема тендери, предмет закупівлі, ціна, умови, вимоги тощо;
- усі контракти, що уклав той чи інший конкурент.

Тобто у користувачів такого моніторингу ProZorro виявляється можливість оперувати інформацією про конкурентів, особливості проведення ними тендерів, тощо. Також є можливість володіння інформацією про предмет закупівлі, попит та пропозицію на нього, його якість та ціни.

Аналіз таких закупівель дозволяє управляти власними діями, обирати шляхи та можливості реалізації продукції. За результатами такого моніторингу виявляється низка можливостей підвищити ефективність господарювання завдяки підписанню відповідних договорів.

Моніторинг закупівель є одним із заходів фінансового контролю, який спирається на принципи відкритості та прозорості, що стосуються основних дій як замовників, так і працівників Державної аудиторської служби під час моніторингу відображаються публічно в електронній системі закупівель.

РОЗДІЛ 3

ВНУТРІШНІЙ І ЗОВНІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

3.1. Внутрішній контроль публічних закупівель

Внутрішній контроль у досліджуваному підприємстві, зокрема щодо участі у публічних закупівлях, здійснює керівник підприємства, працівники бухгалтерської служби та інші працівники в межах своїх повноважень. Окремої служби чи відділу внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві немає.

Процес контролю виконання контракту за результатами участі у публічних закупівлях у ТОВ «Золотий Колос» об'єднується у три групи: контроль за постачанням, контроль відносин і контроль виконання контракту.

Після укладення державним замовником договору з постачальником, його виконання перебуває під пильним контролем, щоб дати можливість і державному покупцеві, і учаснику виконати свої контрактні обов'язки. Контракти часто бувають складними, можуть включати декількох учасників, тривати довго і використовувати достатньо ресурсів [31]. Тому дуже важливо, щоб вони були належно проконтрольовані. Процес контролю виконання контракту може об'єднуватись у три групи: контроль за постачанням, контроль відносин і контроль виконання контракту (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Процес контролю виконання контракту

Джерело: побудовано автором на основі даних [30]

Контроль поставок забезпечує поставку замовлення на рівні встановленої якості та виконання умов, передбачених контрактом. Контроль поставок, на наш погляд, включає контроль таких характеристик, кількості та якості:

- поставлених товарів – на час поставки та, у відповідних випадках, на час виробництва;
- виконаних робіт – включаючи відповідність проекту якістю виконання та використаними матеріалами;
- про надані послуги – включаючи контроль відповідності рівня послуг та термінів.

Контроль відносин має зберегти відносини між учасником і державним замовником відкритими та конструктивними з метою зняття або зменшення напруги та усунення потенційних проблем на ранніх стадіях, в той же час контроль за постачанням контроль відносин контроль виконання контракту встановлюючи можливості поліпшення [32]. Відносини повинні бути цілком професійними і включати професійний підхід до адміністративних питань і вирішення спорів.

Контроль виконання контракту включає формальне контрактне керівництво та будь-які дозволені зміни в документації під час дії контракту. Ця сфера контролю виконання контрактів забезпечує облік щоденних операцій для ефективного виконання контрактів. Ми вважаємо, що слід зазначити три фактори успіху належних відносин між учасниками контракту із закупівель: взаємна довіра та розуміння; відкритість та досконалість у комунікації; загальний підхід до контролю виконання .

На нашу думку, безперервний контроль виконання контракту включає застосування певних дій, в тому числі: контроль за змінами; податки та контроль за витратами; процедури замовлення; процедури отримання та прийняття; процедури оплати; бюджетні процедури; використання ресурсів та планування; операційна та адміністративна звітність; розпорядження активами; обговорення перебігу робіт.

Слід акцентувати на стандартизації процедур щодо контролю за виконанням контракту. Так, це може бути навіть простий інструментарій контролю у вигляді реєстру питань. У ньому записують питання, що виникли в ході виконання контрактів, разом з діями, які були вжиті для їхнього розв'язання [33]. У контракті повинна бути передбачена процедура вирішення спорів для питань, які не можуть бути розв'язані таким способом. Оглядові засідання (загальні збори сторін контракту) є наступним інструментом контролю контрактів, особливо коли він складний і довгостроковий.

Контроль за виконанням контракту дуже важливий, і не може обходитись без оцінки. Відповідно, дуже важлива чітка та ефективна оцінка результатів контракту. Своєчасний високоякісний загальний рівень звіту набагато ефективніший, ніж точна попередня інформація. Важливо, щоб отримана інформація була корисною та суттєвою, готовою для подальшого прийняття рішень і дій [35].

Контроль виконання контракту повинен розглядатися та розроблятися на ранніх етапах закупівельного процесу, коли визначаються потреби та з'ясовуються результати закупівлі до того, як вона була проведена. Угода про рівень послуг є дієвим способом забезпечення контролю виконання контракту. Ясно встановлюючи необхідні та узгоджені якості та вимоги надання послуг, державний замовник і постачальник знають і розуміють, які цілі повинні бути досягнуті в наданні та сприянні наданню послуги [36].

Складовою системи внутрішнього контролю виконання контракту є оцінка та управління ризиком. Ризик може бути ідентифіковано як невизначеність результату закупівлі і охарактеризовано як позитивну можливість або негативну загрозу. У сфері контролю виконання контракту термін «керування ризиками» включає всі дії, необхідні для встановлення та контролю за ризиками, які можуть впливати на виконання контракту.

Ці ризики можуть включати: відсутність потужностей, звільнення спеціалістів постачальника, виникнення у постачальника інтересів в інших сферах бізнесу, погіршення фінансового стану учасника, нестача ресурсів,

зростання операційних витрат, порушення поставок, неналежна організація управління у постачальника.

3.2. Зовнішній контроль публічних закупівель

Впровадження інституту моніторингу у системі публічних закупівель має на меті підвищення ефективності системи управління публічними закупівлями. Моніторинг як поняття сформувалось у середині ХХ ст., найчастіше ототожнюється зі спостереженням за одним або більше об'єктами економічного середовища в просторі і в часі. Мета моніторингу відповідає цілям управління і здійснюється відповідно до поставлених завдань у тій чи іншій сфері економіки. Моніторинг (від латинського monitor – нагадуючий, наглядаючий) розглядається вченими і як безупинне спостереження за економічними (або будь-якими іншими) об'єктами, і як аналіз діяльності, як форма контролю [37].

Моніторингом закупівлі є певний аналіз дотримання безпосередньо замовником законодавства із здійснення публічних закупівель на всіх стадіях закупівлі. Метою моніторингу є попередження всіх можливих законодавства про публічні закупівлі.

Функції моніторингу процедури закупівлі покладено на центральний орган виконавчої влади та його міжрегіональні територіальні органи (далі - органи державного фінансового контролю). Моніторинг процедури закупівлі охоплює не всі етапи процедури закупівлі, спрямований на етап проведення процедури та підписання договору з переможцем. Підстави для проведення моніторингу наведено на рисунку 3.3.

Рисунок 3.2- Підстави для проведення моніторингу

Джерело: побудовано автором на підставі даних [38]

Моніторинг публічних закупівель є унікальним заходом державного фінансового контролю, особливість якого полягає у відкритості та прозорості, позаяк основних дій як замовників, так і працівників Державної аудиторської служби під час моніторингу відображаються в електронній системі закупівель публічно. Ця процедура має такі етапи:

1. Прийняття рішення про проведення моніторингу.

За наявності однієї або декількох підстав керівник/заступник керівника (або уповноважена керівником особа) територіального органу ДАСУ приймає рішення про початок проведення конкретної закупівлі. Протягом 2 робочих днів це рішення оприлюднюється в ProZotto територіальним органом Державною аудиторською службою із зазначенням певної інформації, зокрема номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі; номер договору тощо.

2. Початок проведення моніторингу.

Державною аудиторською службою можуть використовуватись наступні джерела інформації для аналізу даних, що свідчать про ознаки порушень одразу після початку моніторингу:

- інформація з ProZorro; доступних онлайнта безпосередньо для замовників державних реєстрів;
- інформація державних органів, замовників та учасниківпублічних закупівель.

3. Взаємодія з Замовником.

Термін проведення моніторингу не може бути більшим за15 робочих днів від дати оприлюднення рішення про початок моніторингу закупівлі в ProZorro. Територіальний орган ДАСУ має право під час моніторингу, використовуючи електронну систему ProZorro запитувати у Замовника роз'яснювальну інформацію або певні підтверджуючі документи щодо прийнятих рішень за результатами моніторингу процедури закупівлі.

Протягом 3 робочих днів з дня оприлюднення запиту про надання пояснень Замовник повинен надати відповідні роз'яснювальну інформацію або певні підтверджуючі документи в електронному вигляді через особистий кабінет на майданчику. Більш того, в межах цього терміну Замовник має право надавати такі пояснення з власної ініціативи.

4.Надання висновку.

За результатами проведеного моніторингу формується висновок за встановленою формою, який затверджується керівництвом. Такий висновок обов'язково підлягає оприлюдненню у ProZorro. Термін його оприлюднення складає 3 робочих дні.

У висновку обов'язково зазначаються:

- 1) повна назва замовника, місцезнаходження, код ЄДРПОУ;
- 2) предмет закупівлі відповідно до Єдиного закупівельного словника та очікувана вартість закупівлі;
- 3) унікальний номер оголошення про проведення відповідної конкурентної процедури закупівлі, унікальний номер повідомлення про намір укладання договору про закупівлю у разі застосування переговорної процедури закупівлі;
- 4) зміст та перелік опис порушень;

5) вимоги щодо усунення порушень.

Висновок може містити додаткову інформацію за вимогою контролюючого органу.

За результатами перевірки можливі наступні ситуації:

- у разі не виявлення жодних порушень за результатами моніторингу, у висновку зазначають про їх відсутність;
- у разі відміни тендеру чи визнання його таким, що не відбувся, орган ДАСУ зазначає опис виявлених порушення без зобов'язання щодо усунення такого порушення після закінчення проведення моніторингу, під час якого було виявлено ознаки порушення;
- у разі якщо вжиття відповідних заходів знаходяться поза компетенцією ДАСУ, про це письмово повідомляються відповідні органи державної влади після закінчення проведення моніторингу, під час якого було виявлено ознаки порушення.

5. Надання роз'яснень Замовнику.

Замовник має право протягом 3 робочих днів з дня оприлюднення висновку отримати пояснення від контролюючого органу щодо змісту виявлених порушень та особливостей їх усунення.

Дані з приводу процедури, строків та підстав проведення моніторингу з боку чинного законодавства Державною аудиторською службою України узагальнено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. Строки проведення моніторингу державною аудиторською службою

№	Суб'єкт моніторингу	Інформація/ документ	Строк	Підстава
1	ДАСУ	Рішення про початок моніторингу закупівлі	Оприлюднюють протягом 2 робочих днів з дня його прийняття в електронній системі закупівель	Ч. 3 статті 7-1 Закону № 922
2	ДАСУ	Строк здійснення моніторингу закупівлі	Не може перевищувати 15 робочих днів з дня оприлюднення рішення про початок моніторингу	Ч. 4 статті 7-1 Закону № 922
3	Замовник	Відповідь замовника на запит Держаудитслужби в рамках моніторингу закупівлі	Протягом 3 робочих днів з дня його складання	Ч. 5 статті 7-1 Закону № 922
4	ДАСУ	Висновок про результат моніторингу закупівлі	Протягом 3 робочих днів з дня оприлюднення запиту	Ч. 6 статті 7-1 Закону № 922
5	Замовник	Одноразове звернення до ДАСУ у роз'яснення змісту висновку та його зобов'язань	Протягом 3 робочих днів з дня оприлюднення висновку	Ч.а 8 статті 7-1 Закону № 922
6	Замовник	Інформація та/або документи що свідчить про усунення порушення законодавства у сфері публічних закупівель викладених у висновку або аргументовані заперечення до висновку, або інформація про причини неможливості усунення виявлених порушень	Протягом 5 робочих днів з дня оприлюднення висновку	Ч. 8 статті 7-1 Закону № 922
7	Замовник	Оскарження висновку про результати проведення моніторингу до суду	Протягом 10 робочих днів з дня оприлюднення висновку, що засвідчують в електронній системі закупівель протягом наступного робочого дня з дня його оскарження	Ч. 10 статті 7-1 Закону № 922
8	ДАСУ	Рішення про призначення перевірки закупівлі	Протягом 2 робочих днів з дня його прийняття	Ч. 11 статті 7-1 Закону № 922
9	ДАСУ	Рішення про призначення перевірки закупівлі	Протягом 2 робочих днів з дня його прийняття	Ч. 12 статті 7-1 Закону № 922
10	ДАСУ	Надає уповноваженому органу загальнену інформацію про результати здійснення контролю у сфері закупівель	1 березня року наступного за звітним бюджетним роком	Ч. 19 статті 7-1 Закону № 922

Джерело: побудовано автором на основі даних [1]

Отже, моніторинг закупівель та оприлюднення його результатів сприятиме розширенню інформаційних прав і можливостей для громадянського суспільства у процедурах закупівель за публічні кошти та надасть можливість їхнього впливу на процеси запобігання та боротьби з корупцією.

Не зважаючи, що зовнішній контроль закупівель у формі моніторингу спрямований на перевірку насамперед Замовників, результати такої перевірки за умови виявлення порушень, не можуть не бути дотичними до діяльності Учасника.

Моніторинг закупівель є унікальним заходом державного фінансового контролю, який спирається на принципи відкритості та прозорості, що стосуються основних дій як замовників, так і працівників Державної аудиторської служби під час моніторингу відображаються публічно в електронній системі закупівель.

Державна аудиторська служба приймає рішення про початок моніторингу процедури закупівлі за наявності однієї або декількох із підстав, визначених в частині другій статті 8 Закону [1].

У 2019 році замовниками завершено 146,3 тис. процедур закупівель (відкриті торги, відкриті торги з публікацією англійською мовою та переговорна процедура, за виключенням відмінених та визнаних такими, що не відбулися) загальною вартістю 420,3 млрд грн. Відповідно рівень охоплених контролем процедур закупівель у кількісному показнику становить майже 6%, у вартісному – майже 20% (це понад 8,7 тис. закупівель загальною вартістю 82,5 млрд грн).

Зазначені показники Державної аудиторської служби відповідають даним, наведеним у звіті Міністерства економіки щодо результатів аналізу функціонування системи публічних закупівель та здійснення контролю у сфері закупівель за 2019 рік,

Станом на 15 серпня поточного року Державна аудиторська служба вже охопила моніторингом понад 6,2 тис. закупівель (на 0,9 тис. закупівель більше

ніж в аналогічному періоді минулого року) загальною вартістю 64,3 млрд гривень.

Завдяки проведеному моніторингу виявлено порушення, допущені замовниками під час здійснення закупівель загальною вартістю 55,3 млрд гривень. Ці порушення виявлено у 93% охоплених контролем процедур Отже, результат 2019 року та динаміка зростання охоплених контролем процедур закупівель у поточному році впевнено засвідчують, що Державна аудиторська служба якісно та ефективно реалізує свої завдання у визначеній сфері з використанням інструментів, визначених законодавством.

За умови, що замовники відповідним чином виправляли виявлені порушення, завдяки моніторингу вдалося попередити фактичних порушень на загальну вартість понад 8,4 млрд грн, з яких відмінено 1,2 тис. закупівель загальною очікуваною вартістю 6,7 млрд грн та розірвано 1,1 тис. договорів на загальну суму 1,7 млрд гривень.

Моніторинг закупівель в Україні є унікальним та не проводиться аналогічним чином в жодній країні світу.

Зокрема, для прийняття рішення на підставі індикаторів здійснюється формування черги ризикових процедур закупівель у порядку та відповідно до методики і ознак порушень, наведених у наказі Державної аудиторської служби від 11.09.2018 № 196 «Про затвердження методики визначення автоматичних індикаторів ризиків, їх переліку та порядку застосування», зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 27 вересня 2018 р. за № 1113/32565 [39].

Варто наголосити, що з метою удосконалення механізму застосування автоматичних індикаторів ризику Державна аудиторська служба привела такий перелік до відповідності до Закону України «Про публічні закупівлі» (в редакції від 19.04.2020) [1] та розробила проєкт наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Методики визначення автоматичних індикаторів ризиків, їх переліку та порядку застосування»[40], який передбачає удосконалення існуючих та доповнення переліку новими індикаторами, яких тепер буде – 50.

У розробленому проєкті наказу враховано усі пропозиції заінтересованих органів влади та громадськості, зокрема щодо запровадження нових індикаторів та визначення для кожного умовної ваги. Зазначений проєкт наказу погоджено зацікавленими органами, направлено на підпис Міністру фінансів та буде у встановленому порядку зареєстровано в Міністерстві юстиції України.

Відсутність можливості комп'ютерної автоматизованої обробки даних, що підлягають моніторингу є перешкодою для запровадження нових індикаторів ризику та пришвидшенню процесу самого моніторингу і як наслідок охопленню більшої кількості процедур закупівлі.

Лише діджиталізація процесу публічних закупівель може сприяти збільшенню процедур закупівель, охоплених контролем, в чому мають бути зацікавлені як Замовники, так і Учасники. Значення завантажених Замовниками і Учасниками текстових документів складає 80 % серед усіх документів, що можуть бути перевірені. Для прикладу, моніторингу процедури закупівлі лише з одним лотом, не може дорівнювати трудовитратам, які були понесені на закупівлю обсягом в більш як 20 лотів.

Державна аудиторська служба ставиться з великою відповідальністю до звернень, що надходять від громадськості, народних депутатів України, та правоохоронних органів, які містять інформацію щодо можливих порушень законодавства у сфері публічних закупівель з боку замовників та учасників торгів, але лише в межах своїх повноважень. Протягом 7 місяців поточного року надійшло звернень щодо ймовірних порушень, допущених замовниками, під час здійснення понад 600 закупівель, що свідчать про довіру та ефективність дій щодо моніторингу закупівель Державною аудиторською службою.

Однак чинне законодавство не передбачає і не виокремлює підстав для прийняття рішення про початок моніторингу закупівель за ініціативою суб'єктів господарювання та фізичних осіб з приводу аналогічних питань, проте Держаудитслужба якісно та у визначені терміни розглядає кожне таке звернення та у разі підтвердження наведеної інформації щодо порушень норм

законодавства у сфері публічних закупівель, бере такі процедури закупівель до моніторингу (до уваги беруться низка обставин, зокрема, наявність ознак порушень, що вплинули на результати закупівель, можливість попередити витрачання коштів за процедурами, проведеними з порушеннями, суспільний інтерес до закупівель).

За результатами моніторингу процедур закупівель у висновках документуються усі виявлені порушення, незалежно від наявності значного впливу у сфері закупівель.

Водночас у більшості моніторингів Держаудитслужба встановлює порушення недотримання порядку розгляду замовником тендерних пропозицій, неправомірне застосування переговорної процедури закупівлі, порушення при укладенні договорів та внесенні до них змін саме порушення, які значним чином впливають на результати закупівель.

Так, упродовж січня-липня поточного року за результатами моніторингу 5,5 тис. процедур закупівель, встановлено що 3,5 тис. закупівель з них (63,2%) проведені саме з порушеннями, що вплинули на результати закупівель.

Експерти у своїх звітах щодо сфери публічних закупівель наголошують на невідворотності покарання за порушення законодавства у сфері закупівель.

Дійсно, Держаудитслужба з 19.04.2020 отримала можливість самостійно накладати адміністративні стягнення на осіб, винних у правопорушеннях за статтею 164-14 КУпАП [40] за значно розширеним переліком порушень.

Якщо замовник не усуває порушень, контролюючі органи мають право призупинити акредитацію. Це є реальним чинником реалізації запобігання порушень у сфері публічних закупівель. Однак чинним законодавством не передбачено такої можливості. В той же час "доброчесні замовники" користуються наданим правом самостійно усувати порушення, які виявив орган державного фінансового контролю, при цьому без настання для себе негативних наслідків у вигляді притягнення до адміністративної відповідальності та початку перевірок закупівель, з виходом аудиторів за місцезнаходженням замовника.

Причиною не складання протоколів за результатами моніторингу закупівель та відповідно не накладення штрафу є відсутність необхідних персональних даних осіб, винних у правопорушеннях.

Державна аудиторська служба наголошує, що питання є важливим та вносить пропозицію про можливість доступу контролюючого органу до відомостей про фізичних та юридичних осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. Адже проблема полягає у тому, що більшість замовників не надають або надають недостовірні персональні дані, надають їх несвоєчасно та сприяють уникненню відповідальності своїх службових (посадових) осіб, що вчинили порушення. При цьому обов'язок замовників забезпечити внесення персональних даних до електронної системи закупівель відповідно до положень Закону виникає лише з 1 січня 2022 року [41].

Для прикладу, протягом січня – липня 2020 року апарат Держаудитслужби надіслав 65 запитів замовникам, які не усунули порушень та не оскаржили висновків до суду, щодо отримання персональних даних членів тендерного комітету та уповноважених осіб, які порушили порядок складання форм документів та оприлюднення інформації про закупівлю [41].

Однак 35 замовників, які не вжили заходів щодо усунення порушень під час проведення 60 (понад 92%.) процедур закупівель вартістю понад 1,7 млрд грн, не надали запитуваної інформації та сприяли уникненню адміністративної відповідальності своїми службовими (посадовими) особами, що вчинили правопорушення.

Зауважимо, що законодавство визначає чіткі строки накладення адміністративного стягнення [42].

Розуміючи це, керівники замовників мають нести відповідальність за перешкоджання виконанню повноважень органом державного фінансового контролю. Адже свідомо «затягують» з наданням Держаудитслужбі персональних даних, розуміючи що такі дії можуть призвести до закриття проваджень в справах про адміністративні правопорушення.

Варто знати, що державні аудитори за результатами моніторингу роблять висновок щодо порушень в кожному конкретному випадку на підставі документів, оприлюднених в електронній системі закупівель.

Стверджувати, що «Держаудитслужба відміняє закупівлі» буде абсолютно невірно. Відповідно до положень Закону закупівлі відміняють лише Замовники, зокрема у випадку, коли усунути помилки, що виникли через виявлені порушення законодавства у сфері публічних закупівель неможливо

Здійснення моніторингу на етапі після оцінки тендерних пропозицій та до моменту укладення договору є найбільш дієвим у протидії порушенням законодавства у сфері закупівель, під час якого у Держаудитслужби є можливість дослідити як питання планування закупівлі, так і правомірності прийняття рішень замовника щодо розгляду тендерних пропозицій та визначення переможця торгів. Процес передбачення зайвого витрачання коштів у результаті здійснення закупівель, які містять помилки та порушення, є виконаним завданням моніторингу публічних закупівель.

Окрім виявлення порушень та їх усунення найголовнішим результатом зазначеного контролю вважаємо виявлення тих «слабких місць» у системі публічних закупівель, які дозволяють недоброчесним замовникам та учасникам закупівель збагачуватися за рахунок корупційних методів використання державних ресурсів.

Саме завдяки такому результату Держаудитслужба ініціює низку пропозицій нормативно-правового характеру щодо удосконалення системи публічних закупівель, що унормують:

- запроваджений механізм прозорого визначення очікуваної вартості в електронній системі закупівель;
- поняття «необґрунтовано завищена очікувана вартість» та механізм попередження цінових маніпуляцій у сфері закупівель;
- предмет закупівлі, щодо належного обґрунтування якісних і технічних характеристик;

- обґрунтування коливання цін на предмет закупівлі в особливості на бензин, дизельне паливо, газ та електричну енергію, а також механізм їх фіксації.

В результаті, вже на початку планування визначення очікуваної вартості та забезпечення реалізації контролю в сфері публічних закупівель буде досягнуто найголовнішого принципу публічних закупівлях — прозорості.

3.3. Напрями удосконалення внутрішнього і зовнішнього контролю

Основною задачею державного фінансового контролю є організація раціонального та ефективного витрачання бюджетних коштів, зокрема і під час здійснення публічних закупівель. Саме тому виконання цих завдань під час досліджуваних процедур вимагає перегляду та накреслення ефективних методів їх здійснення.

Так, за 2020 рік участь у закупівлях через ProZorro взяли майже 246 тисяч учасників на очікувану вартість 1,19 трлн гривень.

Публічні закупівлі завжди були опосередковані зловживаннями, що супроводжується фінансовими втратами державного бюджету. За даними Служби безпеки України, щорічні втрати від корупційних схем у сфері закупівель досягали 10 - 15% (35-52,5 млрд грн) видаткової частини державного бюджету.

Зростання кількості виявлених правопорушень у сфері закупівель свідчить про необхідність удосконалення електронної системи закупівель та створення умов для її учасників, що сприятимуть дотриманню вимог чинного законодавства, зокрема шляхом посилення ролі контролюючих органів у зазначених процесах протягом всього періоду їх здійснення – від плану закупівель до формування звіту замовниками.

Весь процес закупівель супроводжується ризиками. Особливо великими вони є на етапі виконання договору. Це ризики для замовника і для постачальника. Ризики при виконанні договорів пов'язані з тим, що постачальник не може здійснити поставку або поставляє товари і послуги

незадовільної якості. Ризик виникнення таких проблем зростає в наступних випадках: кадровий дефіцит; основний напрямок або фінансовий стан діяльності постачальника змінюється після підписання договору; підвищення або зниження попиту; терміни поставки товарів або надання послуг порушуються з незалежних від постачальника причин (наприклад, пандемія COVID-19); замовник не дотримується зобов'язання за договором.

Комплексна система контролю за виконанням умов договору стане підставою своєчасної оплати постачальникам. Наявність налагодженої системи платежів сприятиме зростанню конкуренції в державних закупівлях за рахунок залучення приватного сектора, особливо малих і середніх підприємств, які є дуже чутливими до термінів оплати. В Україні в основному працюють без авансових платежів, що збільшує ризик повернення грошових коштів постачальнику. Проблема затримки оплати є дуже поширеною в багатьох країнах.

Договори про державні закупівлі вступають в силу тільки після реєстрації в органах казначейства. Є випадки, коли договори підписуються, але не реєструються в казначействі. Це призводить до затримок платежів. Або вони реєструються наприкінці допустимого терміну, коли роботи вже розпочали, товари поставили. У результаті теж маємо затримку платежів. Порушення термінів оплати багато в чому пояснюється неузгодженою роботою всіх учасників закупівель. Використовуючи автоматизовану систему закупівель, можна було б автоматично направляти підписаний договір в органи казначейства.

Отже, для здійснення закупівель в установленому порядку і відповідно до закону потрібно комплексна система контролю, яка охоплює весь закупівельний цикл [42]. Замовникам слід налагодити механізми отримання зворотного зв'язку на етапі виконання договорів з метою раціоналізації планування і здійснення подальших закупівель. Такі механізми стануть гарантією виконання зобов'язань і забезпечать оптимальне використання

ресурсів. Щоб контроль у сфері виконання договорів про державні закупівлі був своєчасним і ефективним, потрібно проводити ретроспективний аналіз.

Для організації та проведення закупівель, для підготовки документації постачальника потрібні фахівці. В Україні затверджено професійний стандарт «Фахівець з публічних закупівель». Разом з тим, лише 5 закладів вищої освіти мають освітню програму з цього напрямку. У 30 закладах запровадження вивчення такої дисципліни. 4 заклади мають на меті запровадити її у найближчій перспективі.

Отже, контроль у сфері публічних закупівель є формою реалізації контрольної функції органів державної влади, громадського контролю, контролю суб'єктів господарювання та покликаний насамперед охороняти та забезпечувати права учасників закупівель.

Завданнями вдосконалення зовнішнього контролю у сфері закупівель є:

1. Створення умов та забезпечення практики відповідальності під час технічних збоїв електронної системи закупівель, за результатами яких мають негативні наслідки як замовники (у частині зривання термінів і загального проведення закупки), так і учасники (позбавлення участі у закупівлях не з їхньої вини, за що ніхто не несе відповідальності).

2. Акцент на запобігання порушенням, а не лише реагування на вже вчинені протиправні дії.

3. Підвищення результативності здійснення контрольних заходів.

4. Скорочення витрат замовників та постачальників, пов'язаних із діяльністю органів контролю.

5. Забезпечення прозорості діяльності органів контролю.

6. Підвищення відповідальності державних замовників за результати фінансової діяльності та ефективність використання ресурсів.

7. Забезпечення використання всіх передбачених функцій електронної системи закупівель, оскільки функція «Інформувати про порушення», якою мали б можливість скористатися усі суб'єкти, зокрема і учасники, досі так і не працює.

Система контролю у сфері публічних закупівель є ефективним інструментом забезпечення економічної безпеки, поряд із законодавчим вирішенням проблем щодо виправлення помилок та порушень, які допускаються замовниками під час проведення публічних закупівель, у тому числі кримінального, корупційного характеру.

У процесі дослідження причин корупції та розробки методів нейтралізації корупційних схем багато експертів вважають, що процес державного замовлення слід розділяти на стадії. Наприклад, можна розглядати три основні стадії: до початку ведення торгів (підготовча стадія), безпосередньо торги (основна стадія) та після ведення торгів (завершальна стадія).

На підготовчій стадії до корупції ведуть насамперед нечіткі, необ'єктивні або неповно та несвоєчасно розкриті критерії відбору переможця.

У ході ведення торгів основний фактор корупції пов'язаний із відсутністю конкуренції, а також із можливим конфліктом інтересів, що сприяє упередженій оцінці учасників. Основна корупційна проблема на завершальному етапі полягає у недостатньому контролі за виконанням та системою оплати укладеного договору. За нашими дослідженнями порушення строків оплати за договорами є систематичним явищем. Тут доцільним було б впровадження досвіду Республіки Казахстан.

Так, згідно із законодавством Республіки Казахстан тут формується низка реєстрів, інформація яких є загальнодоступною та попереджає участь у публічних закупівлях недобросовісних суб'єктів процесу закупівель. Зазначені реєстри є переліком:

- 1) потенційних постачальників або постачальників, які надали недостовірну інформацію щодо кваліфікаційних вимог та (або) документів, що впливає на конкурсну цінову пропозицію. Замовники зобов'язані не пізніше тридцяти календарних днів з дня, коли їм стало відомо про факт порушення потенційним постачальником або постачальником законодавства Республіки Казахстан про державні закупівлі, звернутися з позовом до суду про визнання такого потенційного постачальника або постачальника недобросовісним

учасником державних закупівель. Реєстр формується на підставі рішень судів, що вступили в законну силу.

2) потенційних постачальників, визначених переможцями, які ухилились від укладення договору про державні закупівлі. Реєстр формується на підставі рішення уповноваженого органу про визнання потенційних постачальників недобросовісними учасниками державних закупівель

3) постачальників, які не виконали або неналежним чином виконали свої зобов'язання за укладеними з ними договорами про державні закупівлі. Замовник зобов'язаний не пізніше ніж тридцять календарних днів з дня, коли йому стало відомо про факт порушення постачальником законодавства Республіки Казахстан про державні закупівлі, звернутися з позовом до суду про визнання такого постачальника недобросовісним учасником державних закупівель, за винятком випадків, які в сукупності задовольняють таким умовам: виплати постачальником неустойки (штрафу, пені); повного виконання договірних зобов'язань; відсутність шкоди, заподіяної замовнику. Реєстр формується на підставі рішень судів, що вступили в законну силу.

Постачальники, які є включеними до реєстру, не допускаються до участі в державних закупівлях протягом двадцяти чотирьох місяців з дня набрання законної сили рішень суду про визнання їх недобросовісними учасниками державних закупівель. Відомості, що містяться в реєстрі недобросовісних учасників державних закупівель, виключаються із зазначеного реєстру не пізніше одного робочого дня з дня закінчення цього терміну.

На нашу думку, доцільною є практика Республіки Казахстан щодо формування інших реєстрів – реєстр замовників, договорів, скарг. Реєстр замовників є переліком юридичних осіб, які зобов'язані здійснювати придбання товарів, робіт, послуг, необхідних їм для забезпечення функціонування, а також виконання державних функцій або статутної діяльності відповідно до законодавства Республіки Казахстан.

Реєстр договорів про державні закупівлі є переліком договорів про державні закупівлі, укладених замовниками у відповідному фінансовому році.

Вони містять відомості про предмет, кількісні і вартісні показники договору про державні закупівлі, про результати виконання сторонами договірних зобов'язань. Внесення до реєстру договорів про державні закупівлі відомостей здійснюється замовником за: укладеними договорами про державні закупівлі у відповідному фінансовому році, але не пізніше десяти робочих днів з дня набрання чинності договору про державні закупівлі; виконання договору про державні закупівлі (акт прийому-передачі товарів або акт виконаних робіт, наданих послуг), але не пізніше десяти робочих днів з дня підписання; здійснених платежах за договорами про державні закупівлі, але не пізніше десяти робочих днів з дня проведення платежу.

Реєстр скарг є переліком скарг потенційних постачальників і постачальників, поданих за допомогою веб-порталу державних закупівель в уповноважений орган, і містить відомості про рішення, прийняті за результатами розгляду скарг та виданих приписів (повідомлень). Зазначену інформацію можна знайти і в українському просторі державних закупівель, але вона розташована у різних джерелах, де маємо шукати без можливості за певними критеріями обрати потрібну інформацію.

Однією з основних проблем контролю в Україні є недосконалість законодавства у сфері закупівель.

Розвиток нормативно-правової бази можливий у різних аспектах, у тому числі шляхом розробки моделі правого регулювання, заснованої на універсальних поняттях, цілях, завданнях, принципах, видах, формах, методах та процедурах здійснення контролю. Одним із пріоритетів у даному напрямі є формування та закріплення в нормативно-правовій базі трьох вертикалей контролю: інформаційного, процедурного та фінансового.

Інформаційний контроль є перевіркою повноти та своєчасності розміщення в єдиній інформаційній системі у сфері закупівель інформації, що передбачена законодавством.

Процедурний контроль спрямований на перевірку правильності здійснення процедурних аспектів здійснення закупівель, дотримання

документального оформлення, обґрунтованості укладання договорів із тими чи іншими постачальниками (підрядниками, виконавцями).

Фінансовий контроль у сфері державних закупівель полягає у перевірці законності та доцільності дій замовника та спрямований на виявлення зловживань та порушень, що тягнуть за собою прямі втрати бюджету або неефективне та нецільове витрачання коштів.

Також одним із основних способів удосконалення контролю у сфері закупівель є розвиток інформатизації діяльності органів контролю, а саме інформування всіх суб'єктів публічних закупівель щодо основних особливостей здійснення контролю, оскільки ця інформація є практично таємною та недоступною.

Так, наприклад, наявність віддаленого доступу в органів контролю до документів – джерел цінової інформації, які використовували замовники для розрахунку початкової (максимальної) ціни контракту, дозволило б в оперативному порядку виявляти та припиняти окремі порушення законодавства на початкових етапах здійснення закупівлі. Удосконалення зовнішнього контролю забезпечить, на нашу думку, зниження рівня корупції та підвищення економічної безпеки учасників закупівель; своєчасне попередження правопорушень; прозорість діяльності суб'єктів господарювання; добросовісну конкуренцію між учасниками закупівель; цільове та ефективне витрачання бюджетних коштів.

Тендерна документація безоплатно оприлюднюється замовником разом з оголошенням про проведення відкритих торгів в електронній системі закупівель для загального доступу шляхом заповнення полів в електронній системі закупівель[39]. Без заповнення відповідних електронних полів система не дозволить оголосити процедуру закупівлі. Тому замовник у будь-якому разі заповнює обов'язкові електронні поля електронної тендерної документації. Відповідно до КУпАП у разі, якщо тендерна документація складена з порушеннями законодавства, це тягне за собою накладення штрафу органом державного фінансового контролю на службових (посадових), уповноважену

особу замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (1700 грн), за повторне порушення протягом року 3400 грн [41].

Для інформаційного забезпечення учасників публічних закупівель та уникнення ними можливості участі у недобросовісних закупівлях (якщо ці помилки навмисні) або призупинення та (або) непідписання договору, що тягне за собою додаткові витрати учасника, які ніким не погашаються (якщо це помилки ненавмисні), ми узагальнили практичний досвід типових помилок складання тендерної документації замовниками.

Помилка 1. Не зазначено посаду відповідальної особи, або зазначено без контактної інформації.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про державну службу» «посада — це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень» [44]. Посада, на яку прийнято працівника, у штатному розписі установи повинна відповідати Національному класифікаторові України ДК 003:2010 «Класифікатор професій», затвердженому наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327[45].

Таблиця 3.2. Приклад щодо помилки 1

Посадова особа Замовника, уповноважена здійснювати зв'язок з учасниками	<u>Уповноважена особа</u> Іванов Іван Іванович e-mail: 457@gmail.com тел/факс: 5112234
---	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 2. Відсутня кількість товару.

Таблиця 3.3. Приклад щодо помилки 2

Кількість товару та місце його поставки для товару	<u>Кількість: 200 шт.</u> Місце поставки товарів: вул. Лазурна22, м. Миколаїв, Миколаївська область, Україна, 54000
--	--

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 3. Подання інформації не державною мовою

Таблиця 3.4. Приклад щодо помилки 3

<p>Мова (мови), якою (якими) повинні бути складені тендерні пропозиції</p>	<p>Всі документи, які готує замовник та подає учасник, формуються українською мовою. За наявності документів, які складені іншою мовою, можуть мати автентичний переклад українською мовою.</p> <p>Стандартні характеристики, вимоги, умовні позначення у вигляді скорочень та термінологія, пов'язана з товарами, роботами чи послугами, що закуповуються, передбачені існуючими міжнародними або національними стандартами, нормами та правилами, викладаються мовою їх загальноприйнятого застосування.</p> <p>Уся інформація розміщується в електронній системі закупівель українською мовою, крім тих випадків, коли використання букв та символів української мови призводить до їх спотворення (зокрема, але не виключно, адреси мережі Інтернет, адреси електронної пошти, торговельної марки (знака для товарів та послуг), загальноприйняті міжнародні терміни). Тендерна пропозиція та всі документи, які передбачені вимогами тендерної документації та додатками до неї, складаються українською мовою.</p> <p>Документи або копії документів (які передбачені вимогами тендерної документації та додатками до неї), які надаються учасником у складі тендерної пропозиції, викладені іншими мовами, повинні надаватися разом із їх автентичним перекладом на українську мову.</p>
--	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 4. Невірно вказаний строк для подання документів переможця.

Таблиця 3.5. Приклад щодо помилки 4

<p>Зміст і спосіб подання тендерної пропозиції</p>	<p>Через 10 днів після оприлюднення на електронному майданчику повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, переможець має подати в електронну систему перелік документів, який передбачений законодавством.</p>
--	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 5. Не зазначений приклад формальних помилок, чим згодом можуть скористуватися для недобросовісного виключення учасника

Таблиця 3.6 Приклад щодо помилки 5

<p>Зміст і спосіб подання тендерної пропозиції</p>	<p>Приклади формальних помилок:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Інформація в довільній формі» замість «Інформація», «довідка» замість «гарантійний лист», «інформація» замість «довідка»; - «м.миколаїв» замість «м.Миколаїв»; - помилки орфографічні; - особливості написання номеру і дати; - розміщення документу «JPG» замість документа у форматі «pdf» (PortableDocumentFormat)» тощо
--	--

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 6. Щодо кількості пропозицій поданих учасником.

Таблиця 3.7. Приклад щодо помилки 6

Зміст і спосіб подання тендерної пропозиції	Учасник має право подати лише одну пропозицію для участі в одній тендерній закупівлі. Відокремлені підрозділи мають право подавати пропозицію лише за умови, що вони є окремими юридичними особами. Також враховується кінцевий бенефіціар.
---	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 7. Строк дії пропозиції.

Таблиця 3.8. Приклад щодо помилки 7

Строк, протягом якого тендерні пропозиції є дійсними	Тендерна пропозиція є дійсною протягом 120 (ста двадцяти) днів із дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій. Протягом цього терміну замовник має право вимагати від учасників процедури закупівлі продовження строку дії тендерних пропозицій.
--	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 8. Відсутня інформація про технічні, якісні та кількісні характеристики.

Таблиця 3.9. Приклад щодо помилки 8

Інформація про технічні, якісні та кількісні характеристики предмета закупівлі	Чітко встановлені вимоги та характеристики до предмету закупівлі, які не обмежують можливості участі учасників та не призводять до їх дискваліфікації
--	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 9. Не зазначений кінцевий строк подання пропозицій.

Таблиця 3.10 Приклад щодо помилки 9

Кінцевий строк подання тендерної пропозиції	Кінцевий строк подання тендерних пропозицій - 01 жовтня 2021 року
---	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 10. Невірно визначені строки розгляду тендерних пропозицій

Таблиця 3.11 Приклад щодо помилки 10

Перелік критеріїв та методика оцінки тендерної пропозиції із зазначенням питомої ваги критерію	Строк розгляду найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції, має бути не більше 5 робочих днів. Строк у 5 робочих днів може бути продовжено замовником до 20 днів, що має бути оприлюднена у електронній системі.
--	--

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 11. Умови договору не можуть бути доповнені та скориговані з переможцем в залежності від специфіки.

Таблиця 3.12 Приклад щодо помилки 11

Проект договору про закупівлю	До проекту договору за процедурою закупівлі можуть бути внесені пропозиції замовника і учасника, враховуючи інформацію тендерної документації, та не суперечити їй.
-------------------------------	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Помилка 12. Не розкриття всіх вимог відповідно того чи іншого кваліфікаційного критерію.

Таблиця 3.13. Приклад щодо помилки 12

Наявність в учасника процедури закупівлі обладнання, матеріально-технічної бази та технологій	Не надання обґрунтування щодо того, що саме замовник розуміє про підтвердження наявності технології
---	---

Джерело: побудовано автором на основі даних [7]

Для внутрішнього і зовнішнього контролю нами сформовано перелік порушень та штрафні санкції, які за ці порушення накладаються, у Додатку В.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

1. На сучасному етапі розвитку суспільства державні закупівлі займають значну частину валового внутрішнього продукту, що в окремих країнах світу від 7 до 30% його загального обсягу. Саме тому ефективність публічних закупівель визначається насамперед додержанням усіма учасниками цієї системи вимог щодо економії та справедливості під час їх організації. Від ефективності здійснення державних закупівель залежить успішність функціонування економіки взагалі. У роботі було розкрито зміст поняття «публічні закупівлі», його сутність та складові. Запропоновано авторське визначення поняття «публічні закупівлі».

2. Українська система публічних закупівель характеризується як одна із найвідкритіших систем електронного державного замовлення. В Україні практично 100% закупівель здійснюється через електронні торги завдяки зусиллям як держави, так і електронних майданчиків шляхом створення єдиної екосистеми, зручної та відкритої як для замовників, так і для учасників.

3. Відповідність кваліфікаційним критеріям учасників має на меті забезпечення якісного, прозорого й безконфліктного здійснення процесу публічних закупівель. Це є гарантом забезпечення ефективного здійснення процесу публічних закупівель.

4. Проаналізовано принцип функціонування системи електронних закупівель, порядок реєстрації на електронних майданчиках та перші кроки учасника в проведенні закупівлі. Виокремлено основні недоліки системи електронних закупівель «Prozorro», зокрема уникнення процедури торгів, завищені вимоги в тендерній документації, безпідставна дискваліфікація учасника, змова між учасниками закупівель, дроблення тендерів до надпорогів, підвищення ціни за додатковими умовами.

5. Комерційні і публічні закупівлі мають низку відмінностей, що слугують в деякій мірі перевагами для обох видів закупівель. Так до переваг

комерційних закупівель можна віднести: безкоштовну участь, меншу кількість вимог до учасників, відсутність обов'язкового зниження ціни для одержання перемоги, оплата за предмет закупівлі швидша, інформація про закупівлі не публікується у відкритому доступі. З іншого боку публічні закупівлі мають такі переваги: різноманіття закупівель, єдиний алгоритм проведення закупівлі, відкритість даних для побудови стратегії участі, наявність інструментів впливу на не добросовісних замовників, велика кількість навчальних матеріалів.

6.ТОВ «Золотий Колос» бере участь у публічних закупівлях як учасник на території Миколаївської та Херсонської областей. Станом на листопад 2021 року ТОВ «Золотий Колос» має 31 підписаний договір на загальну вартість 120475,00 грн. Усі процедури учасника є неконкурентними. Так, за 2020-2021 роки досліджуваним підприємством було підписано 15 договорів на загальну вартість 419925 грн. Активність досліджуваного підприємства характеризується реалізацією продукції та послуг через систему публічних закупівель саме останніми роками, питому вагу серед яких займає сільськогосподарська продукція, а саме озима пшениця, соняшник та кукурудза.

7.Внутрішній контроль ТОВ «Золотий Колос» в аспекті участі в публічних закупівлях виконує ті ж функції, що й при звичайній господарській діяльності підприємства. Саме він забезпечує перевірку виконання та ефективності управлінських рішень з приводу участі в закупівлях, контроль за наявністю та використанням матеріальних ресурсів, а також виявлення та усунення відхилень у фінансово-господарській діяльності та системі бухгалтерського обліку підприємства, що виникли на підприємстві під час участі в закупівлях. Він являє собою систему спостережень і перевірки відповідності процесу функціонування керованого об'єкта прийнятим управлінським рішенням з метою об'єктивної оцінки результативності й ефективності діяльності, встановлення законності та доцільності господарських операцій, достовірності звітності, збереження власності, виявлення внутрішньогосподарських резервів і підвищення ефективності діяльності.

8. Для ТОВ «Золотий Колос» запропоновано низки напрямів удосконалення, які можуть бути використані іншими учасниками, а також замовниками публічних закупівель. Зокрема це облікове відображення витрат на участь у публічних закупівлях; використання моніторингу Prozorro та комерційних закупівель для інформаційного забезпечення участі у публічних закупівлях; накреслено перші кроки учасника процедур закупівель; проаналізовано переваги публічних і комерційних закупівель для досліджуваного підприємства; сформовано комплексну систему контролю за виконанням умов договору; узагальнено практичний досвід типових помилок складання тендерної документації.

Список використаних джерел

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 20 бер.2016р. № 9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 08.12.2021).
2. Про державний матеріальний резерв : Закон України від 24 січ. 1997р.№ 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.12.2021).
3. Інструкція про порядок визначення предмета закупівлі: затв. наказом М-ва економічного розвитку і торгівлі України від 17 бер. 2016 р. № 454. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0448-16> (дата звернення: 08.12.2021).
4. Щодо електронної системи закупівель: лист Мінекономрозвитку України від 07 лют. 2017р. № 3302-06/3810-03. URL: <https://radnuk.com.ua/pravova-baza/lyst-minekonomrozvytku-ukrainy-shchodo-elektronnoi-systemy-zakupivel/> (дата звернення: 08.12.2021).
5. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 04 лист. 2018 р. № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 08.12.2021).
6. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків: постанова Кабінетом Міністрів України від 24 лют. 2016 р. № 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.12.2021).
7. Пісоченко Т. С., Тішечкіна К. В., Юношев С. Ю. Розвиток публічних закупівель : від минулого до сучасного. *Modern Economics*. 2021. № 26 (2021). С. 129-134. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V26\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V26(2021)-19). =
8. Довгань М. Ю. Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 /Київ, 2013. 238 с.

9. Псьота В.О. Обліково-аналітичне забезпечення публічних закупівель в закладах освіти державного сектору: дис. на здобуття наук. ступеня док. ф-фії. Житомир: ДУ «Житомирська політехніка», 2021. URL: https://ztu.edu.ua/ua/science/files/onelife/diser_Psyota.pdf (дата звернення: 08.12.2021).
10. Куц А. Р. Переведення закупівель в електронний формат як ефективний інструмент боротьби з корупцією. Київ, 2017. URL: <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/NDR-Kuts.pdf> (дата звернення: 08.12.2021).
11. Малолітнева В. К. Господарсько-правовий інститут публічних закупівель: монографія. Київ: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», 2020. URL: https://hozpravoreposit.kyiv.ua/bitstream/handle/765432198/69/Malolitneva_mono_2_020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 08.12.2021).
12. Про затвердження Положення про порядок організації та проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні :постанова Кабінету Міністрів України від 29 лют. 1996 р. № 871. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/871-93-%D0%BF#> (дата звернення: 08.12.2021).
13. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб : Закон України від 22 груд. 1995 р. № 493/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/95-вр#Text> дата звернення: 08.12.2021).
14. Про поставки продукції для державних потреб: постанова Кабінету Міністрів України від 8 чер. 1998 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-96> (дата звернення: 08.12.2021).
15. Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти: Закон України від 21 лютого 2000 р. № 1490-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-14#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

16. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : указ Президента України від 12 січ. 2015 р.№ 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

17. Електронна система публічних закупівель «ProZorro»: веб-сайт. URL:<https://prozorro.gov.ua> (дата звернення: 08.12.2021).

18. Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу: постанова Кабінету Міністрів України від 14 вер. 2020 р. № 822. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2020-%D0%BF>(дата звернення: 08.12.2021).

19. Мінекономрозвиток щодо розробки тендерної документації. Лист-роз'яснення від 07 лют. 2017 р. № 3302-06 / 3812-06 : веб-сайт. URL: <https://radnuk.com.ua/zhurnaly/minekonomrozvytku-ukrainy-nadalo-roz-iasnennia-shchodo-rozrobky-tendernoi-dokumentatsii/> (дата звернення: 08.12.2021).

20. Запит від ГО «Інститут аналітики і адвокації» до Мінеконом України № 559/2019 URL: <https://www.me.gov.ua/InfoRez/Details?lang=uk-UA&id=5c6f5661-feb9-422c-8d90-6dda043abc51>(дата звернення: 08.12.2021).

21. ТОВ з обмеженою відповідальністю «Золотий Колос». Система аналітики відкритих даних «Clarity Project»: веб-сайт. URL: <https://clarity-project.info/tenderer/32507637> (дата звернення: 08.12.2021).

22. Чебан Ю.Ю., Юношев С.Ю. Особливості участі в електронних комерційних закупівлях ТОВ СП «НІБУЛОН». *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України*: матеріал XV всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 10-12 листопада 2021р. Одеса: ДУОП, 2021.

23. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 31 груд. 1999 р.,№ 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

24. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ

Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013 р., № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

25. Податковий кодекс України від 21.11.2021 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

26. Цивільний кодекс України від 28.10.2021 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

27. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку і Інструкції про його використання: наказ Міністерства фінансів України від 30 лист. 1999 р., № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

28. Інформація щодо відкритих тендерів ТОВ СП "НІБУЛОН": веб-сайт. URL: <http://tender.nibulon.com/> (дата звернення: 08.12.2021).

29. Офіційний електронний торговий майданчик державних тендерів та аукціонів «ProZorro», платформа комерційних закупівель «Smart Tender»: веб-сайт. URL: <https://smarttender.biz> (дата звернення: 08.12.2021).

30. Федоровський Л. І. Удосконалення механізмів управління системою публічних закупівель в умовах цифровізації економіки України. Маріуполь: «Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України», 2021. URL: <https://inlnk.ru/yOoQK> (дата звернення: 08.12.2021).

31. Катроша Л. Система державних закупівель в Україні: теоретичні аспекти. Соціально-економічні проблеми і держава. 2012. Вип. 2 (7). С. 101.

32. Багатолика корупція: виявлення вразливих місць на рівні секторів економіки і державного управління: пер. з англ. / за ред. Е. Кампоса і С. Прадхана. М.: Альпіна Паблишерз, 2010. 389 с.

33. Зубар В.В. Механізми розгляду скарг із забезпечення прозорості та якості при порушенні законодавства щодо державних закупівель. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. / за редкол.: В.В. Корженко та ін. Х.: Магістр, 2007. № 2 (32). С. 85–89.

34. Зубар В.В., Островерх Г.В. Державні закупівлі в Україні: відповідність вимогам СОТ та директивам ЄС. *Редукціон: інформаційний бюлетень*. 2008. № 8–9. С. 4–8.

35. Щодо здійснення закупівель за окремими частинами предметами закупівлі (лотами): Лист Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 2 сер. 2017 р. № 3304-06/26774-06. URL: <http://me.gov.ua/Documents/List> (дата звернення: 08.12.2021).

36. Федоровський Л.І. Професіоналізація публічних закупівель. Децентралізація влади в Україні: виклики та можливості для громад міст обласного значення: зб. матеріалів Всеукр. наук-практ. конф. Полтава: Дивосвіт, 2017. С. 86–89.

37. Procurement of Innovation Platform. Guidance for Public Authorities on Public Procurement of Innovation. Freiburg, Germany, 2014 217 p. с. 38

38. Інформаційний ресурс «Infobox ProZorro»: веб-сайт. URL: <https://infobox.prozorro.org> (дата звернення: 08.12.2021).

39. Інформаційний ресурс «Радник у сфері публічних закупівель»: веб-сайт. URL: <https://radnuk.com.ua/tests/tenderna-dokumentatsiia/> (дата звернення: 08.12.2021).

40. Про затвердження Методики визначення автоматичних індикаторів ризиків, їх переліку та порядку застосування: наказ Міністерства фінансів України від 28 жов. 2020р., № 647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1284-20#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

41. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 26.11.2021 № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 08.12.2021).

42. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України: Гострі кути моніторингу закупівель: веб-сайт. URL : <https://dasu.gov.ua/ua/news/430> (дата звернення: 08.12.2021).

43. Конащук Н.Е. Контроль у сфері публічних закупівель як чинник ефективного використання бюджетних коштів. *Вчені записки*. 2017. Вип. 18. С. 127–134.
44. Про державну службу: Закон України від 6 груд. 2016р.№ 4.URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 08.12.2021).
45. Національний класифікатор України: затв. наказом Держспоживстандарту України від 28 лип. 2010 р.№ 327.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 08.12.2021).
46. Платформа аналітики Qlik Sense Enterprise з продуктами. Хаб: веб-портал. URL: <https://bi.prozorro.org/> (дата звернення: 08.12.2021).
47. Міністерство розвитку економік, торгівлі та сільського господарства України: офіційний веб-сайт.URL : <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 08.12.2021).
48. Антимонопольний комітет України: офіційний веб-сайт. URL :<https://www.amc.gov.ua> (дата звернення: 08.12.2021).
49. Міністерство юстиції України: офіційний веб-сайт. URL :<https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 08.12.2021).
50. Здирко Н. Г. Теоретичні підходи до визначення поняття «публічні закупівлі». *Ефективна економіка*. 2019. № 12. 2019. С. 1–7. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.108
51. Письменна М.С. Моніторинг державних закупівель як форма попереднього контролю. *Наук.-практ. вид. з пит. ек. «Незалежний АУДИТОР»*.2014. Вип. 8 (II). С. 52–61.
52. Письменна М. С. Аналіз міжнародних норм державних закупівель та напрямки удосконалення національного законодавства в цій сфері. *Розвиток національної економіки України: нові реалії та можливості в умовах євроінтеграції*. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. С. 145–148.

53. Державні закупівлі Республіки Казахстан: офіційний веб-сайт. URL : <https://www.goszakup.gov.kz> (дата звернення: 08.12.2021).
54. Петруненко Я.В. Зарубіжний досвід регулювання публічних закупівель як господарсько-правового засобу забезпечення ефективного використання державних коштів. *Правова держава*. 2019. №34. 2019. С. 23–29.
55. Лекарь С.І. Світовий досвід державного регулювання публічних закупівель. *Право і суспільство*. 2019. №6. Ч. 2. С. 201–209.
56. Письменна М.С. Особливості формування принципів державних закупівель в ЄС. *Прикладна економіка – від теорії до практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. С. 71–73
57. Гризоголазов Т.В., Давидов І.А. Зарубіжний досвід здійснення державних закупівель. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2016. Вип. 19. Ч. 1. С. 129–133.
58. Пісьмаченко Л.М., Критенко О.О. Світовий досвід державного регулювання закупівель за бюджетні кошти. *Вісник Академії митної служби України*. 2010. № 1. С. 69–74.
59. Про Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту»): розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2016р. № 175-р. URL: <http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/Detail?lang=uk-UA&id=da339cc3-3e7c-4bab-94db-e9f3fcfa3d4a> (дата звернення: 08.12.2021).
60. Конащук Н.Е. Контроль у сфері публічних закупівель як чинник ефективного використання бюджетних коштів. *Вчені записки*. 2017. Вип. 18. С. 127–134.
61. Шульга О.В. Публічні закупівлі та національна система електронних закупівель ProZorro: автореф. магістр. публ. управл. / ЧНУ ім. П. Могили, інст. держ. упр. Миколаїв, 2019. URL : <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/435.pdf> (дата звернення: 08.12.2021).
62. Державні закупівлі в Казахстані: реформування системи в цілях підвищення ефективності: веб-портал. URL: <https://www.oecd->

ilibrary.org/sites/79191b26-ru/index.html?itemId=/content/component/79191b26-ru

(дата звернення: 08.12.2021).

63. Бондаренко В. А., Пустова Н.О. Характеристика принципів адміністративних процедур публічних закупівель. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 150–161.

64. Бровдій А. М. Організація публічних закупівель: навч. посіб. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 183 с.

65. Бублій М.П. Етапи розвитку нормативно-правового забезпечення системи державних закупівель. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 4 (35). С. 1–8.

66. Гальчинський Л. Ю. Оцінка функціонування електронної системи «ProZorro» як інструмента державних закупівель. *Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених*. 2017. № 11. С. 23–32.

67. Клювак О. В. Діагностика участі підприємства в електронних публічних закупівлях: аспект логістичного управління. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 203–210.

ДОДАТКИ

Таблиця. Нормативно-правові акти у сфері публічних закупівель

№	Нормативно-правовий акт
Закони України	
1	Закон України № 922-VIII від 24.07.2021 «Про публічні закупівлі».
2	Закон України № 2939-VI від 24.10.2020 «Про доступ до публічної інформації».
3	Закон України № 1700-VII від 05.08.2020 «Про запобігання корупції».
4	Закон України № 3855-XII від 24.10.2020 «Про державну таємницю».
5	Закон України № 851-IV від 01.08.2021 «Про електронні документи та електронний документообіг».
6	Закон України № 3659-XII від 05.08.2021 «Про Антимонопольний комітет України».
Постанови Кабінету Міністрів України	
1	Постанова Кабінету Міністрів України № 1070 від 09.12.2020 «Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти»
2	Постанова Кабінету Міністрів України № 292 від 22.04.2020 «Про встановлення розміру плати за подання скарги та затвердження Порядку здійснення плати за подання скарги до органу оскарження через електронну систему закупівель та її повернення суб'єкту оскарження»
3	Постанова Кабінету Міністрів України № 225 від 25.06.2021 «Деякі питання закупівлі товарів, робіт і послуг, необхідних для здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на території України»
4	Розпорядження Кабінету Міністрів України № 846-р від 21.04.2021 «Про визначення державної установи «Професійні закупівлі» централізованою закупівельною організацією»
5	Постанова Кабінету Міністрів України № 166 від 14.11.2019 «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків»
6	Постанова Кабінету Міністрів України № 631 від 19.12.2020 «Про затвердження Порядку проведення перевірок закупівель Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами і внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України»
7	Постанова Кабінету Міністрів України № 1216 від 27.12.2018 «Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій»
Накази Міністерства економічного розвитку України	
1	Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 680 від 13.04.2016 «Про затвердження примірної тендерної документації»
2	Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1372 від 19.06.2020 «Про затвердження Порядку укладання і виконання рамкових угод»
3	Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 2017 від 02.12.2016 «Про примірні навчальні програми з питань організації та здійснення публічних закупівель»
4	Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 275 від 07.04.2020 «Про затвердження примірної методики визначення очікуваної вартості предмета закупівлі»
Наказ Державного підприємства «Прозорро»	
1	Наказ Державного підприємства «Прозорро» № 10 від 19.03.2019 «Про затвердження

Інструкції про порядок використання електронної системи закупівель у разі здійснення закупівель, вартість яких є меншою за вартість, що встановлена в абзацах другому і третьому частини першої статті 2 Закону України «Про публічні закупівлі»»

Додаток Б

Таблиця Основні зміни до Закону України «Про публічні закупівлі»

Основні зміни	Позитивні наслідки	Ризики
Запроваджено систему електронних закупівель та електронну систему оскарження. Оприлюднення інформації замовниками про закупівлі передбачається самостійно через авторизовані електронні майданчики на веб-порталі Уповноваженого органу	Повернення довіри бізнесу до влади. Прозорість та відкритість на кожному етапі проведення процедур закупівель. Заміна паперової системи. Вільний контроль громадськості. Для скажників, замовників та всіх бажаючих засідання по розгляду скарг є відкритим, також існує можливість застосування засобів відео-, аудіо- та фотозасобів. Для держав-членів ЄС застосування електронних аукціонів використовується на вирішення замовника	У зв'язку з переходом на електронну систему закупівель існує ймовірність допущення технічних помилок, які в системі неможливо виправити. Відсутні функції прикріплення протоколу виправлення технічних помилок. Учасники можуть оскаржувати процедури закупівель не тільки за наявності конкретних помилок замовника, але й з метою зриву або затягнення у проведенні закупівель. Для усунення зловживань під час оскарженні учасниками процедур закупівель необхідно встановити плату за оскарження у відсотковому співвідношенні до очікуваної вартості закупівлі. Для замовників у разі задоволення скарги органом оскарження необхідно встановити відповідальність за встановлені порушення
Замість п'яти процедур закупівель вводиться три процедури: відкриті торги (основна процедура), конкурентний діалог, переговорна процедура закупівлі	Наближення до виконання вимог Угоди про асоціацію в частині адаптації українського законодавства у сфері публічних закупівель до законодавства ЄС	Підвищення якості організації проведення тендерів
Можливість використання електронної системи закупівель для допорогових закупівель	Ефективне використання бюджетних коштів, прозорість та відкритість	Відсутність жорстких вимог під час здійснення допорогових закупівель спонукає учасників з метою перемоги в аукціоні демпінгувати в ціні за рахунок якості
Використання цифрового підпису	Гарантує цілісність і захист від виправлень підписаного	

	документа. Конфіденційність і безпека інформації. Прискорення процесу проведення закупівель	
Посткваліфікація учасників закупівель.	Кваліфікація учасників відбувається після проходження аукціону. Такий підхід дає змогу максимально ефективно вибрати переможця тендеру	Незважаючи на застосування у Законі № 922-VIII посткваліфікації учасників та враховуючи короткі строки між етапами, про підготовку довідок, відповідно до пунктів 3, 5, 6 частини 1 та частини 2 статті 17, необхідно потурбуватися заздалегідь
Скорочення строків проведення процедур закупівель.	Дає змогу за оптимальний часовий період провести закупівлю і вчасно укласти договір	
Замовники для організації здійснення процедур закупівель можуть або створювати тендерний комітет, або призначати уповноважену особу (осіб) на підставі укладеного з замовником трудового договору (контракту) або розпорядчого рішення	Дає змогу оптимізувати робочий час спеціалістів замовника та ефективно розподілити функціональні обов'язки. У разі призначення уповноваженої особи замовники можуть покращити якість проведення процедур закупівель за рахунок призначення фахівців-закупівельників високого рівня	Через особливості трудового законодавства в державній службі практично неможливо укласти трудовий договір
Звіт про результати проведення процедури закупівлі автоматично формується електронною системою закупівель	Економія часу та спрощення у підготовці документів замовникам	
Електронна гарантія та забезпечення тендерних пропозицій	Захист замовника від недобросовісних учасників	Для зарахування коштів, що надійшли за рахунок електронної гарантії та забезпечення тендерних пропозицій, необхідно відкрити спеціальні рахунки в органах Державної казначейської служби України
Можливість створення централізованих закупівельних організацій	Ефективне використання бюджетних коштів	Особливості створення та діяльність централізованих закупівельних організацій відповідно до пункту 36 частини 1 Закону № 922- VIII встановлюється Кабінетом Міністрів України. Натепер

		така норма не встановлена
Поява спрощеної закупівлі	Кількість процедур закупівель збільшиться, а отже для постачальників буде більше можливостей для участі в закупівлях	Відсутня можливість виправлення деяких помилок у тендерній документації протягом 24 годин із моменту розміщення відповідних вимог замовника
Введення антидемпінгової системи в ProZorro	Ефективне використання бюджетних коштів Забезпечення більш чесних торгів серед учасників Запобігання корупції	Потенційна втрата більш вигідної ціни

Додаток В

Таблиця Штрафи

№	Порушення	Розмір штрафу
1.	Порушення порядку визначення предмета закупівлі	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
2.	Несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
3.	Тендерна документація складена не у відповідності до вимог закону	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
4.	Розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі зазначені законом	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
5.	Неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
6.	Неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
7.	Ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
8.	Порушення строків розгляду тендерної пропозиції.	1700 грн. Ті самі дії повторно протягом року 3400 грн
Тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.		
9.	Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно закону	25 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн

10.	Застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
11.	Невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
12.	Відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення)	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
13.	Укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
14.	Внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
15.	Внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та не оновлення у разі їх зміни	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
16.	Порушення строків оприлюднення тендерної документації.	20 500,00-51 000,00 грн. Повторно: 51 000,00-85 000,00 грн
Тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.		
Відповідальність для керівника		
17.	Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом	34 000,00-85 000,00 грн
18.	Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом.	34 000,00-170 000,00 грн